

LIKUNNANOPETTAJIEN ITSEARVIOITUJEN VALMIUKSIEN JA KOULUN
KEINOJEN KYTKKEYTYMINEN KOULUKIUSAAMISEEN

Jenni Korhonen

Liikuntapedagogiikan

pro gradu -tutkielma

Kevät 2009

Liikuntatieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Jyväskylän yliopisto

Liikuntatieteiden laitos / liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

KORHONEN, JENNI: Liikunnanopettajien itsearvioitujen valmiuksien ja koulun keinojen kytkeytyminen koulukiusaamiseen

pro gradu -tutkielma, 54 s., 8 s. liites.

Liikuntapedagogiikka

2009

Tämän tutkielman ensisijaisena tarkoituksena oli selvittää työssä olevien liikunnanopettajien käyttämiä koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja sekä sitä, miten opettajien itsearvioimat valmiudet puuttua ja ennaltaehkäistä kiusaamista liittyvät koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn useuteen. Toiseksi selvitin koulun yhteisesti sovittujen keinojen määrän liittymistä opettajien koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn useuteen. Tarkoituksena oli selvittää myös liikunnanopettajien itsearvioitua valmiutta ja koulun yhteisesti sovittuja keinoja selittäviä tekijöitä sekä liikunnanopettajien suhtautumista koulukiusaamiseen. Tutkielmani aineisto muodostui 186 Liikunnan ja terveystiedonopettajat ry:n (Liiton) jäsenestä, jotka vastasivat mrInterview -ohjelmalla tekemääni sähköiseen kyselylomakkeeseen. Tarkastelin aineistoa tilastollisesti pääakselifaktorianalyysin, Cronbachin alfojen, Pearsonin tulomomentti-korrelaatiokertoimien, 1-suuntaisen varianssianalyysin ja regressioanalyysin avulla.

Osoittautui, että mitä paremmaksi liikunnanopettaja arvioi omat valmiutensa puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista ja mitä enemmän opettaja arveli koulullaan olevan yhteisesti sovittuja keinoja puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista, sitä useammin opettaja raportoi tekevänsä seuraavia asioita: kiusaamiseen puuttumista, ilmapiiriin vaikuttamista, kiusaamisesta keskustelua ja raportointia sekä käyttäytymissääntöjen käyttämistä. Samalla tutkielmani osoitti, että sukupuoli ja koulun koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinot selittivät tilastollisesti merkitsevästi liikunnanopettajien itsearvioituja valmiuksia. Sen sijaan koulun keinot eivät olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä koulun taustatietoihin. Liikunnanopettajat suhtautuivat koulukiusaamiseen hyvin kielteisesti ja pitivät koulukiusaamiseen puuttumista ja ennaltaehkäisyä tärkeänä.

Tulevaisuuden haasteena on parantaa entisestään koulujen ja opettajien valmiuksia kohdata, puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista, jottei kenenkään tarvitsisi kokea koulukiusaamista.

Avainsanat: koulukiusaaminen, puuttuminen, ennaltaehkäisy, liikunnanopettajat, liikuntatunti, itsearviointi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 MITÄ KOULUKIUSAAMINEN ON?	6
2.1 Koulukiusaaminen ja sen erilaiset muodot.....	6
2.2 Koulukiusaamisen yleisyys	8
2.3 Koulukiusaamisen syyt ja seuraukset.....	9
2.4 Koulukiusaaminen liikuntatunneilla	11
3 KOULUKIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN.....	13
3.1 Lainsäädäntö puuttumisen lähtökohtana	13
3.2 Opettajien keinot puuttua kiusaamistilanteisiin	14
4 KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISEMINEN	15
4.1 Koulun ja kodin yhteistyö... ..	15
4.2 Koulun ilmapiirin merkitys	16
4.3 Kiusaamisesta keskustelu.....	17
4.4 Ryhmän sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaminen	18
4.5 Kiusaamisen vastaiset säännöt	19
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	21
6 MENETELMÄT	22
6.1 Tutkimuksen kohdejoukko.....	22
6.2 Tutkimuksen kulku ja aineiston keruumenetelmät.....	23
6.3 Aineiston analyysimenetelmät	24
6.4 Tutkimuksen luotettavuus	24
7 TULOKSET	33
7.1 Liikunnanopettajien suhtautuminen koulukiusaamiseen	33
7.2 Liikunnanopettajien valmiuksien ja koulun keinojen yhteydet koulukiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn.....	35
7.3 Koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn valmiuksiltaan erilaisten liikunnanopettajaryhmien erot kiusaamiseen puuttumisessa ja ennaltaehkäisyssä	36
7.4 Liikunnanopettajien valmiuksia ja koulun koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja selittävät tekijät.....	38
8 POHDINTA	41
9 LÄHTEET	49
LIITTEET	

1 JOHDANTO

”Äiti, en tahdo mennä kouluun

Äiti, saan aina olla yksin

Ei kukaan musta välitä

Saan aina yksin leikkiä

Äiti miks toiset vaan kiusaa?”

(Läntinen 1994.)

Koulukiusaaminen on polttavan ajankohtainen aihe koulumaailmassa; se on arkea monelle koululaiselle. Koulukiusaaminen on hyvin monimuotoinen ilmiö, eikä se useinkaan rajoitu vain kiusaajan ja kiusatun väliseksi ongelmaksi. Siten sen olemassaolo näkyy koko kouluuyhteisössä. Säännöllisin väliajoin koulukiusaaminen nouseekin tiedotusvälineiden otsikoihin toinen toistaan järkyttävimmillä kertomuksilla ja kohtaloilla.

Koulukiusaamista on tutkittu monesta eri näkökulmasta ja vuosien saatossa sitä on yritetty kitkeä pois erilaisten keinojen avulla. Uranuurtajana koulukiusaamisongelman ratkaisemisessa on toiminut norjalainen Dan Olweus 1970-luvulta lähtien. Hän on tehnyt monia tieteellisiä tutkimuksia koulukiusaamisesta ja kehittänyt kansainvälisesti hyvin laajalle levinneen kiusaamisen vähentämiseen ja ennaltaehkäisyyn tähtäävän ohjelman (Olweus Bullying Prevention Program). Ohjelman kantava idea on koko koulun kehittäminen sekä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääminen ja sitä kautta kiusaamisen vähentäminen. (Olweus 2005.)

Suomessa puolestaan toteutetaan tällä hetkellä KiVa koulu -hanketta, jonka tarkoituksena on vähentää ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista kehittämällä kiusaamisen vastainen toimenpideohjelma ja kouluttamalla opettajia. KiVa koulu -hankkeen suosio on ollut erittäin suuri ja opetusministeriön rahoittama hanke onkin laajennettu valtakunnalliseksi. (Sainio 2008.) Koulujen vapaaehtoinen halukkuus osallistua ohjelmaan kertoo varmasti osaltaan siitä, että koulut ovat valmiita myöntämään kiusaamisongelman ja haluavat tosissaan puuttua siihen. Oleellisinta on kuitenkin se, että erilaisilla koulukiusaamisen vähentämiseen tähtäävillä ohjelmilla on saatu aikaan kiistattomia tuloksia. Toistuvasti kiusatuksi joutuvien ja muita kiusaavien oppilaiden määrä on vähentynyt kokeilukouluissa jopa 50 %. (Black & Jackson 2007; Sainio 2008; Salmivalli, Kaukiainen &

Voeten 2005; Olweus 2005.) Silti edelleen 7 % lapsista kiusaa toisia ja 8 % joutuu kiusatuksi, mikä tarkoittaa 500 oppilaan koulussa 40 koulukiusattua (Luopa, Pietikäinen & Jokela 2008, 14).

Työssäni haluan tuoda esille liikunnanopettajien näkökulman koulukiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn, koska he ovat siinä hyvin suuressa roolissa. Opettajien tulisikin luoda sellainen oppimisympäristö, jossa ei olisi tilaa kiusaamiselle. Opettajan ammatilliseen eettiseen velvollisuuteen kuuluu vastuunotto sekä kiusaajasta että kiusatusta. Opettajan ei tule missään nimessä hyväksyä toisen ihmisen kiusaamista. (Opetusalan eettinen neuvottelukunta 2004.) Liikunta oppiaineena avaan myös uusia mahdollisuuksia kiusaamisen vastaiseen toimintaan. Liikuntatuntien on todettu olevan toimiva ja luonteva ympäristö esimerkiksi oppilaiden välisten myönteisten vuorovaikutussuhteiden kehittämiseen (Laker 2000, 84; Polvi & Telema 2000).

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää työssä olevien liikunnanopettajien käyttämiä koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja sekä sitä, miten opettajien itsensä arvioimat valmiudet puuttua ja ennaltaehkäistä kiusaamista kytkeytyvät siihen, miten usein opettajat arvelivat käyttävänsä eri puuttumisen ja ennaltaehkäisemisen keinoja. Samalla tutkin myös koulun yhteisesti sovittujen keinojen määrän liittymistä opettajien koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn useuteen. Lisäksi tutkimuksen tarkoitus oli selvittää liikunnanopettajien itsearvioitua valmiutta ja koulun yhteisesti sovittuja keinoja selittäviä tekijöitä. Tuon esille myös liikunnanopettajien asenteita ja mielipiteitä koulukiusaamisesta. Tutkielmani aineisto muodostuu 186 Liikunnan ja terveystiedonopettajat ry:n (Liito) jäsenestä, jotka vastasivat mrInterview -ohjelmalla tekemääni sähköiseen kyselylomakkeeseen.

2 MITÄ KOULUKIUSAAMINEN ON?

2.1 Koulukiusaaminen ja sen erilaiset muodot

Koulukiusaaminen tarkoittaa yhteen tai useampaan oppilaaseen toistuvasti kohdistuvaa tietoista kielteistä käyttäytymistä. Lähtökohtaisesti yksi tai useampi ihminen kiusaa kohdetta systemaattisesti ja toistuvasti. Koulukiusaamistermiä ei tulisi käyttää, jos kaksi niin psyykkisesti kuin fyysisestikin suunnilleen yhtä vahvaa koululaista riitelee tai tappelee keskenään. Kiusaaminen edellyttää siten aina osapuolten voimasuhteiden epätasapainoa, jolloin kiusatun on vaikea puolustautua. Joskus voimasuhteiden epätasapaino voi syntyä pelkästään siitä, että kiusaajia on monta. Olennaista on kuitenkin, että kiusaajalla on voimaa ja valtaa, jota hän käyttää väärin saadakseen yliotteen kiusatusta. (Olweus 1992, 15; Salmivalli 2003, 10–13.)

Olweus (1992, 14–15) määrittelee samalla kiusaamiseen liittyvän haitallisen teon, jolla hän tarkoittaa tahallisesti tuotettua tai yritystä tuottaa toiselle vammoja tai epämiellyttävän olon. Haitallisia tekoja voivat olla muun muassa monipuolinen sanallinen kiusaaminen, fyysisen kontaktin käyttö tai sanaton ilmehtiminen. Myös jonkun sulkeminen ryhmästä tai kieltäytyminen noudattamasta toisen toiveita voidaan nähdä haitallisena tekona. Uhri on siis kiusaamistapauksessa toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman kiusaajan haitallisille teoille. Olweuksen kiusaamisen määritelmä on laajasti hyväksytty ja usein käytetty tutkijapiireissä (Macklem 2003, 1-2).

Kiusaamisen voi määritellä myös ryhmäväkivallaksi. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä merkitseekin, että kiusaamistilanteessa on yleensä mukana kiusaajan ja kiusatun lisäksi muita ihmisiä, joilla on merkitystä tilanteen kulussa. Väkivalta on siten sekä fyysistä että psyykkistä väkivaltaa, jota ryhmä käyttää yksilöön. (Pikas 1990, 31.) Ryhmässä tapahtuvalle kiusaamiselle on tyypillistä, että se perustuu ryhmän jäsenten välisille sosiaalisille suhteille ja siten ryhmädynamiikka selittää osan kiusaamisen ryhmäpaineesta (Hamarus & Kaikkonen 2008; Laine 2005, 216; Salmivalli 1998, 33).

Kiusaamisen voi jakaa karkeasti kahteen pääsuuntaukseen: suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. *Suoraa kiusaamista* ovat suhteellisen avoimet hyökkäykset uhrin kimppuun: hauk-

kuminen, pilkkaavat huomautukset ja pilkkanauru sekä fyysinen kiusaaminen, kuten potkiminen ja töniminen. Ruumiillinen kiusaaminen on ehkä helpointa huomata, vaikka väkivaltaa voidaankin naamioida leikiksi ja urheiluksi. (Olweus 1992, 15; Salmivalli 1998, 35.) Yleisin kiusaamismuoto niin tyttöjen kuin poikienkin keskuudessa iästä riippumatta on suora sanallinen kiusaaminen: nimittely, kiusoittelu ja naurunalaiseksi tekeminen (Kiusaamiskyselyt 2007; Sainio 2008; Wolke, Woods, Stanford & Schulz 2001.) Pojat käyttävät myös kansainvälisesti tyttöihin verrattuna enemmän suoraa ja fyysistä kiusaamista (Wolke ym. 2001).

Epäsuoraa kiusaamista on puolestaan toista vahingoittava toiminta, jossa kiusattua vahingoitetaan epäsuorasti esimerkiksi levittämällä ilkeitä juoruja tai manipuloimalla muita niin, että muutkin alkaisivat hyljeksiä kiusatun seuraa (Björkqvist, Lagerspetz & Kaukiainen 1992). Se onkin muita näkymättömämpi kiusaamisen muoto (Olweus 1992, 15). Huomiota jättäminen ja sulkeminen kaveriporukan ulkopuolelle on yläkouluikäisten tyttöjen toiseksi yleisin kiusaamismuoto (Sainio 2008). Epäsuora kiusaaminen on tytöillä yleisempää, mikä johtuu osittain poikiin verrattuna tyttöjen aikaisemmasta sosiaalisesta kehityksestä ja paremmasta sosiaalisesta älykkyydestä (Björkqvist ym. 1992; Macklem 2003, 55–70).

Internetin käytön yleistymisen on tuonut kiusaamiseen uuden ulottuvuuden, sähköisen kiusaamisen. *Sähköinen kiusaaminen* on kiusaamista elektronisilla laitteilla, kuten puhelimella ja tietokoneella. Kiusaaja käyttää sähköistä viestintää loukatakseen, pilkatakseen, ahdistellakseen ja uhatakseen kiusattua. Yleisintä on erilaisten loukkaavien viestien lähettäminen puhelimella ja Internetin välityksellä. Kiusatulle haitallisinta on puolestaan loukkaavien kuvien ja videoiden julkaiseminen. Sähköistä kiusaamista esiintyy kuitenkin vähemmän perinteiseen kiusaamiseen verrattuna. (Raskauskas & Stolz 2007; Slonje & Smith 2008; Smith ym. 2008.) On myös havaittu, että sähköisen ja niin sanotun perinteisen kiusaamisen välillä on yhteys. Kiusaaminen voi laajentua koulusta vapaa-ajalle sähköisenä kiusaamisena, mikä lisää myös kiusaamisen haittoja. (Raskauskas & Stolz 2007.) Kiusatut tietävät useimmiten, kuka kiusaaja on, yleensä kiusaaja ja kiusattu ovat samasta koulusta. Suurin osa sähköisestä kiusaamisesta tapahtuu kuitenkin koulun ulkopuolella ja hyvin harva kiusatuista kertoo asiasta ulkopuolisille. (Juvonen & Gross 2008; Smith ym. 2008.)

2.2 Koulukiusaamisen yleisyys

Maailman terveysjärjestön (World Health Organisation; WHO) koululaistutkimukset osoittavat toistuvasti kiusatuiksi joutuvien suomalaisten oppilaiden määrän pysyneen ennallaan vuosien 1998–2002 välisenä aikana. Vuonna 2002 peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksannen luokan tytöistä 5 % ilmoitti, että heitä on kiusattu viikoittain. Poikien sama osuus oli 6 % ja se oli laskenut hitusen vuodesta 1998. (Välimaa 2004, 38.) Lisäksi Kouluterveyskysely 2005 osoittaa, että koulukiusatuiksi joutuvien peruskoulun kahdeksannen ja yhdeksannen luokkien oppilaiden määrät ovat pysyneet lähes yhtä suurina vuodesta 1996 vuoteen 2005 asti. Kaikkina vuosina 6-7 % oppilaista oli joutunut kiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukuvuoden aikana. (Luopa, Pietikäinen & Jokela 2006, 17.)

Uusimpien tutkimustulosten mukaan koulukiusaaminen on kuitenkin lisääntynyt vuosina 2000–2007 peruskoulun yläluokilla. Varsinkin poikien kiusaaminen on yleistynyt. Vähintään kerran viikossa koulukiusaamisen kohteeksi joutuneiden oppilaiden osuus kasvoi tutkimuksen mukaan 7 %:sta 8 %. (Luopa ym. 2008, 33.) Kiusatuksi joutuminen on yleisempää nuorimmissa ikäluokissa. Lisäksi pojat joutuvat yleensä tyttöjä useammin koulukiusaamisen kohteeksi. (Fröjd, Kaltiala-Heino & Marttunen 2006, 20; Välimaa 2004, 38.) Luokkakoolta, koulun oppilasmäärällä tai sijainnilla ei ole tutkimuksissa todettu olevan yhteyttä kiusaamisen esiintyvyyteen (Luopa ym. 2008, 35; Roland & Galloway 2002).

Niin Norjassa, Saksassa kuin Englannissakin on saatu samansuuntaisia tuloksia. Pojat ovat useammin koulukiusaamisen uhreina ja kiusatuksi joutumisen todennäköisyys pienenee iän myötä. Vähintään kerran viikossa kiusattuna olevien oppilaiden määrä vaihtelee eri maiden välillä 8 %:sta 24 %:n riippuen iästä. (Solberg, Olweus & Endresen 2007; Wolke ym. 2001.) Kiusaaminen on siis valitettavan yleistä koulumaailmassa (Luopa ym. 2006, 17). Lisäksi kiusatuksi joutuminen on erittäin pysyvää niin tyttöjen kuin poikienkin keskuudessa, vaikka lapsi olisi päässyt siirtymään kokonaan uuteen ryhmään (Salmivalli 1998, 76–79). Todennäköistä onkin, että koulukiusaaminen jatkuu ja moni oppilas sinnittelee koko kouluaikansa koulukiusattuna, jos kiusaamiseen ei puututa (Salmivalli 2003, 23).

Useat tutkimukset osoittavat, että koulujen ja opettajien arviot kiusaamisen yleisyydestä eivät vastaa todellisuutta (Kiusaamiskyselyt 2007; Rimpelä, Kuusela, Rigoff, Saaristo & Wiss 2008, 93; Salmivalli & Poskiparta 2007, 127). Esimerkiksi 60 %:ssa tutkimukseen

osallistuneista yläkouluista toistuvasti kiusattuja oppilaita uskottiin olevan vain 0-2 %. Lisäksi lähes puolet (46 %) kouluista ilmoitti jatkuvasti kiusattujen osuudeksi 1-2 % koulun oppilaista, mikä on huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi Kouluterveyskyselyyn vastanneet oppilaat raportoivat. (Salmivalli & Poskiparta 2007, 127.) Samaan aikaan opettajat kuitenkin tuntevat olevansa vastuussa koulukiusaamisen ehkäisystä (Boulton 1997; Kiusaamiskyselyt 2007.) Tilannetta vaikeuttaa myös se, että vain noin 60 % kiusatuista oppilaista kertoo kiusaamisesta. Useimmiten pelko tilanteen pahenemista on suurin este kertomiselle. (Hamarus & Kaikkonen 2008; Kiusaamiskyselyt 2007.)

2.3 Koulukiusaamisen syyt ja seuraukset

Koulukiusaamisen syitä ja seurauksia on usein vaikea erottaa toisistaan. Moni asia voi olla sekä kiusaamisen syy että seuraus. Lisäksi koulukiusaamisen seuraus voi altistaa oppilasta yhä enemmän kiusaamiselle ja johtaa näin kiusaamisen jatkumiseen. Tutkimusten mukaan yleisin koulukiusaamisen syy on kuitenkin oppilaan ulkoinen poikkeavuus valtajoukosta. Pojilla varsinkin heikko fyysinen voimataso on kiusatuksi joutumisen riskitekijä. Tyttöillä puolestaan ylipaino on selvästi yhteydessä kiusatuksi joutumiseen. (Frisèn, Jonsson & Persson 2007; Luopa ym. 2008, 28; Olweus 2003.) Koulukiusaamisen tapaisessa ryhmäilmiössä poikkeavuudella onkin suuri merkitys, koska yleensä ryhmä pyrkii yhdenmukaisuuteen ja poikkeavuudet on siten helppo havaita. Ryhmä ei kykene kohtaamaan erilaisuutta, koska se herättää pelkoa ja uhkaa. Siten erilaisuutta pyritään poistamaan yhdenmukaistamalla ryhmää. Se, millaiseen erilaisuuteen ryhmä kiinnittää huomionsa riippuu kulttuurista sekä muista koulun ja ryhmän omista arvostuksista. (Hamarus 2008, 27–33; Teräsahjo & Salmivalli 2003.)

Lisäksi on tunnistettavissa muita kiusaajalle ja kiusatulle ominaisia tekijöitä, jotka kytkeytyvät koulukiusaamiseen. Koulukiusaajalla ei ole huono itsetunto, vaan sen rakenne on huono; kiusaajan täytyy korostaa itseään. Hän kaipaa jatkuvasti ympäristöstä palautetta, jonka avulla hän voi ylläpitää myönteistä kuvaa itsestään. Kiusaajalla on yleensä kova tarve päteä ryhmässä, alistaa, hallita ja sitä kautta peittää omaa epävarmuuttaan sekä heikkouksiaan. (Fröjd ym. 2006, 20; Salmivalli 1998, 140.) Muihin verrattuna kiusaajan empaattisuus ja oikeudenmukaisuuden taju ovat heikompia ja hänellä on myönteisempi asenne väkivaltaan (Fröjd ym. 2006, 20; Macklem 2003, 46). Samalla on huomattavaa, että

vanhemmilta saatu ruumiillinen kuritus lisää puolitoistakertaisesti riskiä joutua kiusatuksi tai tulla kiusaajaksi (Luopa ym. 2008, 23).

Kiusatulla on usein heikot sosiaaliset taidot, jolloin hän altistuu helpommin kiusaamiselle. Hän viestittää ympäristölleen puolustuskyvyttömyyttään ja on yleensä sisäänpäin suuntautunut. Samalla hän on passiivinen uhri, joka antaa helposti periksi kiusaajalle. Kiusatulla on usein heikko itsetunto ja kielteinen kuva itsestään. (Fox & Boulton 2005; Olweus 2003.) Lisäksi pieni osa kiusatuista on samalla itsekin kiusaajia. Kiusaaja-uhrielle on tyypillistä aggressiivisuus, yliaktiivisuus ja lyhytjännittyneisyys. Hän käyttäytyy provosoivasti, jolloin hän saa luokkatoverinsa ärsyyntymään ja hermostumaan. (Fox & Boulton 2005; Solberg ym. 2007.) Suurin osa kiusaaja-uhreista on poikia (Solberg ym. 2007; Luopa ym. 2008, 15).

Koulukiusaaminen on kehityksellinen riski niin kiusatulle kuin kiusaajallekin. Yleensä kiusaamisen kesto on yhteydessä kiusaamisen kielteisiin vaikutuksiin uhrilla, (Salmivalli 2003, 19–21) kuten huonompaan koulumenestykseen ja – viihtyvyyteen (Hamarus & Kaikkonen 2008), koulupelkoon sekä keskittymisvaikeuksiin koulutyöskentelyssä (Boulton, Trueman & Murray 2008). Monessa tutkimuksessa masentuneisuuden on havaittu olevan voimakkaasti yhteydessä koulukiusatuksi joutumiseen. Sen lisäksi kiusaajalla ja kiusatulla on yleisemmin itsetuhoajatuksia ja sosiaalista ahdistuneisuutta kuin kiusaamiseen osallistumattomilla oppilailla. (Fröjd ym. 2006; Kaltiala-Heino, Rimpelä, Rantanen & Rimpelä 1999, 2000; Välimaa 2004, 38.) Samalla usean psykosomaattisen oireen, kuten päänsäryn tai mahakivun kokeminen oli yhteydessä koulukiusaamiseen niin kiusatulla, kiusaajalla kuin kiusaaja-uhrikin (Luopa ym. 2008, 35). Kiusatulla ja kiusaajalla esiintyy muihin verrattuna yleisemmin myös syömishäiriöitä (Kaltala-Heino ym. 2000). Lisäksi kiusaamisen pitkäaikaisvaikutuksia tutkittaessa on havaittu, että kiusatuksi joutuminen ennusti nuorten aikuisten masentuneisuutta ja heidän kielteistä käsitystä muista ihmisistä (Salmivalli 2005, 54). Nuorena koetun koulukiusaamisen onkin todettu olevan yhteydessä psyykkiseen oireiluun myös aikuisena (Kestilä ym. 2007).

2.4 Koulukiusaaminen liikuntatunneilla

Liikuntatuntien aikana tapahtuvaa kiusaamista on tutkittu muutamaankymmeneen viime vuoteen pro gradu -opinnäytetöissä. Liikuntatuntin voikin ajatella olevan hyvä tilaisuus koulukiusaamiselle, koska ympäristö ja oppilaan roolin näkyvyys eroavat tavallisesta luokkantilanteesta. Liikuntatuntiin kuuluvat oleellisesti siirtymiset liikuntapaikoille ja pukuhuoneet, jotka tarjoavat otollisen kiusaamisympäristön. (Aunola & Peltonen 2002, 60–66; Marvaila 1995, 31.) Liikuntatunti voikin luoda kiusaamiselle sellaiset puitteet, jossa jopa ruumiillisen koskemattomuuden raja voi helposti ylittyä. On kuitenkin hämmästyttävää, että koulukiusaaminen liikuntatuntien aikana on harvinaisempaa kuin muiden tuntien aikana. Tosin liikuntatuntien määrä on huomattavasti pienempi kuin muun luokkaopetuksen. (Marvaila 1995, 31; Penttinen 2006, 45.)

Opinnäytteiden tulokset liikuntatunneilla tapahtuvan koulukiusaamisen yleisyydestä ovat aika ristiriitaisia ja vaihtelevat suuresti. Marvailan (1995) tutkielmassa noin 6 % tutkituista yläkouluikäisistä ilmoitti kohdanneensa kiusaamista liikuntatunneilla. Puolestaan Rädyn (1999, 27–36) tutkielman kohdejoukosta, 4–6 luokkalaisista, 10 % joutui kiusatuksi liikuntatuntien aikana. Penttinen (2006, 56) tutkielman tulokset ovat 1990-luvun tuloksia huomattavasti korkeammat; yläkouluikäisistä pojista kiusaamista oli kokenut yli 25 % ja tyttöistäkin yli 15 % oppilaista. Aunolan ja Peltosen (2002, 60–66) mukaan noin 40 % kuudennen luokan oppilaista on joskus kohdannut kiusaamista liikuntatunnilla. Yhteistä tutkimuksille on kuitenkin se, että pojat kiusaavat useammin ja joutuvat useammin kiusatuiksi kuin tytöt (Penttinen 2006, 57).

Haukkuminen on yleisin kiusaamisen muoto liikuntatunnilla. Aunolan ja Peltosen (2002, 62) mukaan noin neljännes ja Penttinen (2006, 58) mukaan noin kolmannes molemmista sukupuolista on kohdannut sitä kuluneen lukuvuoden aikana. Marvailankin (1995, 41) mukaan kiusaaminen liikuntatunnilla on enimmäkseen hännäämistä ja nimittelyä. Fyysisen kiusaamisen muodot ovat harvinaisia, mutta niitäkin esiintyi, kuten lyömistä ja tönnömistä. Liikuntatunnille ominaista on myös syrjiminen, jota tytöt kokevat useammin kuin pojat (Penttinen 2006, 59). Yleisimmät kiusaamisen syyt ovat heikot liikuntataidot ja ulkonäkö. Lisäksi tytöillä aikainen fyysinen kehittyminen liittyy kiusatuksi joutumiseen. (Räty 1999, 31–34.) Myös Keräsen (2006, 79–80) opinnäytetyön mukaan liikuntatunnilla kiusaaminen liittyy juuri ulkonäköön, kuten lihavuuteen.

Oppilaat joutuvat useammin kiusatuiksi ulko- kuin sisäliikunnassa, koska opettajan on vaikeampi hallita oppilaita ulkoliikunnassa isommassa tilassa. Palloilutuntien aikana kiusataan eniten paikasta riippumatta. Palloilulajeissa painottuvat joukkue toiminta ja yksilön rooli joukkueen menestyksessä, mikä lisää kiusaamisen otollisuutta. (Aunola & Peltonen 2002, 66–75.) Yli puolet (63 %) kiusaamistilanteista tapahtuu itse liikuntatunnin aikana. Pukuhuoneissa ja liikuntapaikoille siirryttäessä tapahtuu 19 % kiusaamisista. Rädyn (1999) opinnäytetyössä selviää myös, millaisissa tilanteissa kiusaamista esiintyy liikunnan opetuksen aikana. Suurin osa (2/3) uhreista joutuu kiusatuksi harjoituksen aikana tai peleissä, kolmasosa joukkueisiin jaettaessa. Tulokset eroavat tyttöjen ja poikien osalta siten, että pojat joutuvat useammin kiusatuiksi liikuntatunnin aikana, kun taas tytöt kokevat kiusatuiksi tulemisen suhteellisesti useammin tilanteissa, joissa opettaja ei ole läsnä. (Räty 1999, 27–36.)

3 KOULUKIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN

3.1 Lainsäädäntö puuttumisen lähtökohtana

Perusopetuslain (477/2003, 29§) mukaan oppilaalla on oikeus opiskeluympäristöön, joka on sekä fyysisesti että psyykkisesti turvallinen. Oppilaalla on oikeus käydä koulua ilman, että muut kouluyhteisöön kuuluvat kohdistavat häneen väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista (Lahtinen, Lankinen & Sulonen 2006, 272). Koulutuksen järjestäjän tulee laatia myös järjestyssäännöt ja suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna ja valvoa suunnitelman toteutusta. (Perusopetuslaki 477/2003, 29§.) Samalla Suomi on allekirjoittanut Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Lapsen oikeuksien sopimuksen, joka velvoittaa maita tunnustamaan lapsien oikeudet ja turvaamaan ne. Sopimus velvoittaa koulutuksen osalta, että koulutuksen tulee kehittää lapsen kykyä kunnioittaa ihmisoikeuksia, lapsen vanhempia sekä omaa ja muiden kulttuuria (Lapsen oikeuksien sopimus 1989.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2004, 18) koulukiusaaminen on mainittu terveystiedon opetussisällöissä ja kiusaamisen tunnistaminen sekä siihen puuttuminen on asetettu opetuksen tavoitteiksi. Tämä merkitsee sitä, että fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallisen oppimisympäristön tulee tukea oppilaan kasvua, oppimista, terveyttä ja oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä ohjata oppilaita työskentelemään ryhmän jäsenenä.

Kaikilla kouluasteilla tulisi siis olla toimintamalli kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen. Suurimmalla osalla (71 %) Rimpelän ym. (2008) tutkimukseen vastanneista alakouluista olikin yhteisesti sovittu ja kirjattu käytäntö kiusaamisen ehkäisemiseksi. Lisäksi puuttumisen toimintamalli oli 77 %:lla alakouluista. Yhtenäinen käytäntö kiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen puuttui kokonaan 4 %:lta alakouluista. (Rimpelä ym. 2008, 90–91.) Yläkouluissa kirjatun toimintamallin laatiminen on hieman yleisempää. Toimintamalli kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi oli laadittu 75 % yläkouluista ja puuttumisen malli 82 %. (Salmivalli & Poskiparta 2007, 123.) Kuitenkin peruskoulun kahdeksaluokkalaisista vain 31 % kiusatuista pojista ja 29 % tytöistä ilmoitti, että kiusaamiseen on puututtu viimeisen lukuvuoden aikana (Luopa ym. 2008, 19).

3.2 Opettajien keinot puuttua kiusaamistilanteisiin

Opettajien keskuudessa yleisin tapa puuttua kiusaamiseen on tilanteesta keskustelu kiusaajan ja kiusatun kanssa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton (Kiusaamiskyselyt 2007) tekemän kyselyn mukaan 92 % vastanneista opettajista on ratkaissut kiusaamistilanteen keskustelemalla erikseen kiusaajan ja kiusatun kanssa. Muissa tutkimuksissa vastaava luku oli alakouluissa 82 % (Rimpelä ym. 2008, 92) ja yläkouluissa 84 % (Salmivalli & Poskiparta 2007, 127). Suurin osa vastanneista opettajista on keskustellut tilanteesta kiusaajan ja kiusatun vanhempien kanssa. Hyvin yleistä on ollut myös kiusaamisesta keskustelu koko luokan kanssa. Lisäksi noin puolet opettajista on vienyt asian käsiteltäväksi oppilashuoltoryhmään. (Kiusaamiskyselyt 2007; Rimpelä ym. 2008, 92.) Vertaissovittelu on vähiten käytetty kiusaamistapausten selvittelykeino (Salmivalli & Poskiparta 2007, 127).

Australiassa tehdyn tutkimuksen mukaan opettajien yleisimmät tavat puuttua koulukiusaamiseen olivat puolestaan toiminnan välitön lopettaminen, kiusatun tukeminen ja kiusaajan kanssa keskustelu ja häntä toruminen (Ellis & Shute 2007). Yleensä kiusaamistilanteeseen puututaan kuitenkin harkinnan mukaan valittavalla keinolla huomioiden jokainen tilanne erikseen (Ellis & Shute 2007; Salmivalli & Poskiparta 2007, 127). Ellisin ja Shuten (2007) tutkimuksen mukaan vain 7 % vastanneista opettajista tunsivat itsensä epävarmaksi puuttuessaan koulukiusaamiseen (Ellis & Shute 2007). Boultonin (1997) ja Kiusaamiskyselyn (2007) tutkimustulokset osoittavat kuitenkin, että kaikenikäiset miehen ja naisopettajat tuntevat itsensä epävarmoiksi puuttuessaan koulukiusaamiseen. Suurin osa opettajista kaipaakin lisää koulutusta asian suhteen. (Boulton 1997; Kiusaamiskyselyt 2007.) Myös opettajaksi opiskelevat kaipaavat lisää varmuutta varsinkin kiusaajan ja kiusatun vanhempien kanssa keskusteluun. Sen sijaan kiusatun tukeminen ja luokan kanssa koulukiusaamisesta keskustelu koetaan suhteellisen helpoksi. (Nicolaides, Toda & Smith 2002.) Toisaalta vakavan kiusaamistapausten selvittely ei ole ainoastaan opettajan vastuulla. Hyvin usein siihen otetaan mukaan myös rehtori ja oppilashuoltoryhmä. (Koulukiusaamiskysely 2007.) Tärkeää on kuitenkin huomata, että välitön puuttuminen oppilaiden sopimattomaan käytökseen ja varsinkin kiusaamistapauksiin ennaltaehkäisee koulukiusaamista (Roland & Galloway 2002).

4 KOULUKIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISEMINEN

4.1 Koulun ja kodin yhteistyö

Koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn lähtökohta on koulukiusaamisen olemassaolon tiedostaminen, havaitseminen ja myöntäminen. Koulun henkilökunnan ja oppilaiden vanhempien on hyvä olla tietoisia kiusaamisen ilmenemismuodoista. Lisäksi heidän tulee olla valveutuneita havaitsemaan mahdollisia kiusaamisen aiheuttamia käyttäytymismuutoksia oppilaissa, kuten haluttomuus mennä kouluun tai sairastumiset kesken koulupäivän. (Hamarus 2008, 94; Koivisto 1999, 28.) Onneksi tutkimuksen mukaan jo opettajaksi opiskelevat ovat nykyään hyvin tietoisia koulukiusaamisen muodoista, syistä ja siihen vaikuttavista tekijöistä, mikä helpottaa osaltaan kiusaamisen ennaltaehkäisyä tulevaisuudessa (Nicolaides ym. 2002).

Kiusaamistilanteen laatua ja määrää tulee kartoittaa koulun tasolla kiusaamiskyselyillä. Samalla se lisää niin opettajien, oppilaiden kuin vanhempienkin tietoisuutta kiusaamisesta. (Olweus 2005.) Muita koulujen yleisiä tapoja seurata koulukiusaamisen yleisyyttä ovat kouluterveydenhoitajan tarkastukset ja oppilaan, opettajan ja huoltajan väliset keskustelut (Salmivalli & Poskiparta 2007, 130). Vanhempien on hyvä olla mukana kiusaamisen vastaisen kampanjan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä kiusaamisen vastaisen toimintamallin kehittämisessä. Erilaiset vanhempainillat, kirjalliset tiedotteet ja henkilökohtaiset tapaamiset tekevät vanhempien ja opettajien yhteistyöstä myös avoimempaa. (Koivisto 1999, 11; Olweus 2003; Salmivalli 2003, 81.) Lapsen kanssa kannattaa keskustella kiusaamisesta, vaikka hän ei olisikaan kiusattu tai kiusaaja. Vanhempien on myös tärkeää tukea lapsen ystävyysuhteita ja liittymistä vertaisryhmiin. Lapsen kertomus kiusaamisesta on aina otettava vakavasti. (Salmivalli 2003, 81.)

Kiusaamisen ennaltaehkäisy ei ole siten vain koulun sisäinen asia, koska useat muutkin tekijät kuten koti, ystävyysuhteet ja terveys ovat yhteydessä koulukiusaamiseen. Vanhemmille tulisi tiedottaa enemmän kiusaamiseen yhteydessä olevista tekijöistä. (Luopa ym. 2008, 37.) Kiusaaminen on myös jokaisen vanhemman vastuulla. Esimerkiksi lapsen aggressiiviseen käytökseen on puututtava myös kotona eikä lasta tulisi ylisuojella vaan ennemminkin rohkaista irtautumaan vanhempien suojasta. Vanhemmat voivat täten kasva-

tuksen avulla pienentää oleellisesti lapsen riskiä joutua koulukiusatuksi. (Marsh, Parada, Craveb & Finger 2004; Salmivalli 2003, 80.) Avoimella koulun ja kodin yhteistyöllä on myönteinen vaikutus myös koulun ilmapiirin kehittämiseen (Koivisto 1999, 11).

4.2 Koulun ilmapiirin merkitys

Koulun huonon työilmapiirin on havaittu olevan voimakkaasti yhteydessä kiusatuksi joutumiseen ja muiden kiusaamiseen (Luopa ym. 2008, 35). Koulun ilmapiirillä onkin siten suuri merkitys kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä. Sen tulisi olla myönteinen ja kunnioitettava. Ilmapiiriin vaikuttavat parantavasti niin koulun kiusaamisen vastaiset asenteet, säännöt kuin opettajien ja oppilaiden välinen vastavuoroinen kanssakäyminen. Oppilaat viettävät koulussa suuren osan ajastaan, joten myönteisen ilmapiirin tärkeys korostuu. Ilmapiiri vaikuttaa samalla myönteisesti oppilaiden asenteisiin koulutyötä kohtaan ja siten tukee oppilaiden kehitystä ja koulumenestystä. (Fleming ym. 2005; Orpinas & Horne 2002, 79.) Koulun ilmapiiriä voi parantaa muun muassa tukioppilastoiminnalla ja kiusaamisen vähentämiseen tähtäävillä ohjelmilla (Peterson & Skiba 2001). Yhteishengen kohottaminen erilaisilla retkillä, leirikouluilla ja kerhoilla on myös osa kiusaamisen ennaltaehkäisyä (Koivisto 1999, 11). Huomattavaa on kuitenkin, ettei myönteinen ilmapiiri yksiselitteisesti riitä pitämään kiusaamista poissa koulusta ja koulun ilmapiirin vaikutus kiusaamisen ennaltaehkäisyssä onkin pienempi kuin oppilaisiin vaikuttaminen (Ma 2001; Salmivalli 2003, 54).

Oppilaiden kokonaisvaltaista kehitystä tukeva ilmapiiri sisältää myös turvallisuuden ja välittämisen tunteen. Ennaltaehkäisyssä onkin tärkeää välittää lapsista ja heidän tekemisistään aidosti. Kiusaamista ei saa hyväksyä ja jos kiusaamista esiintyy, siihen tulee puuttua välittömästi. (Koivisto 1999, 10.) Kiusaavaa yhteisöä leimaa usein kiusatuksi joutumisen pelko. Näin ollen turvallisen oppimisympäristön tulee samalla käsittää myös sosiaalinen turvallisuus. Kenenkään ei siten tarvitsisi tukea kiusaamista pelastaakseen itsensä kiusaamiselta. (Boulton ym. 2008; Hamarus & Kaikkonen 2008.) Turvallisuuden tunne ryhmässä on myös ensimmäinen ja tärkein ulottuvuus itsetunnon kehittymisessä. Turvallisuus on hyvää oloa, toisten kunnioittamista ilman häpeää ja avuttomuuden kokemista, jolloin heikon itsetunnon omaava oppilaskin saa tuntea itsensä hyväksytyksi. (Rovio 2009, 227.) Liikuntatunnilla turvattomuus ja arkuus saattavat vielä entisestään korostua, koska liikuntatilanteet ovat julkisia ja muut oppilaat pystyvät seuraamaan suorituksia (Lintunen & Kuusela 2009, 180).

Olweus (1992, 67) kiinnittää lisäksi huomiota omassa interventio-ohjelmassaan koulun fyysisen ympäristön viihtyvyyteen ja turvallisuuteen. Hyvin varustettu ja viihtyisä koulun piha houkuttelee oppilaita myönteiseen toimintaan. Koulun on myös järjestettävä hyvä välituntivalvonta ja huolehdittava, ettei koulun pihalla ole syrjäisiä kiusaamisen riskiä lisääviä alueita.

4.3 Kiusaamisesta keskustelu

Opettajien kiinnostuksen puute kiusaamiseen näkyy usein suoraan ennaltaehkäisevän toiminnan puuttumisena. Opettajat viestittävätkin keskusteluhalukkuudellaan siitä, että kiusaaminen on vakava asia, johon he haluavat puuttua tosissaan. Samalla se kertoo, että opettajat ovat suuntautuneempia havaitsemaan kiusaamista. Oppilailla on usein sellainen olo, ettei kiusaamiseen puututa tai opettajat eivät välitä asiasta. Siten onkin erittäin tärkeää, että opettajat pystyvät viestimään kiusaamisen vakavuudesta. (Marsh ym. 2004; Smith & Shu 2000.) Smithin ja Shun (2000) tutkimuksen mukaan oppilaat kuitenkin ilmoittivat, että vain 38 % opettajista keskusteli kiusaamisesta heidän kanssaan.

Keskustelemalla kiusaamisesta voidaan pyrkiä vaikuttamaan myös oppilaiden asenteisiin kiusaamista kohtaan (Pikas 1990, 99). Kiusaajat ja kiusaamistilanteisiin osalliset oppilaat suhtautuvat yleensä kiusaamiseen myönteisesti, kun taas kiusatut asennoituvat kiusaamiseen kielteisesti. Asenteet kiusaamista kohtaan ovat yleisesti kielteisemmät kouluissa, jossa esiintyy vähän kiusaamista. (Boulton, Trueman & Flemington 2002; Salmivalli & Voeten 2004.) Oleellista kiusaamisen ehkäisyssä onkin yrittää vaikuttaa juuri niihin oppilaisiin, jotka eivät ole kiusattuja eivätkä kiusaajia. Heidän mielipiteillään ja suhtautumistavalla on merkittävä painoarvo ja he voivat käyttäytymisellään vähentää kiusaamistapauksia. (Hamarus 2008, 134–137; Salmivalli 2003, 55.) Kielteinen asenne kiusaamista kohtaan ei kuitenkaan takaa kiusatun puolustamista tai kiusaamiseen puuttumista (Boulton ym. 2002).

Keskustelun tulee koskettaa koko ryhmää ja oppilaat tulee tehdä tietoisiksi heidän omasta roolistaan kiusaamistilanteessa. Usein oppilas ei edes tajua olevansa mukana kiusaamisessa, jos hän ei ole aktiivisesti kiusaaja tai kiusattu. (Salmivalli 1998, 170–171.) Kiusatun ja kiusaajan lisäksi kiusaamistilanteesta on kuitenkin erotettavissa myös

muita rooleja. Esimerkiksi apuri toimii kiusaajan seuraajana tai avustajana. Hän ei aktiivisesti itse aloita kiusaamista, mutta menee siihen helposti mukaan. Vahvistajan roolille on puolestaan ominaista myönteisen palautteen antaminen kiusaajalle. Vahvistamista on kuitenkin jo pelkästään se, että oppilas menee yleisöksi katsomaan, kun jotakuta kiusataan. (Macklem 2003, 85–92; Salmivalli 1998, 52–53; Sutton & Smith 1999.) Oman roolin tiedostaminen on lähtökohta käytöksen muuttamiseen. Keskustelussa voi ottaa esiin kiusaamisen erilaiset roolit ja pohtia, millaisia vaikutuksia niillä on kiusaamisen jatkumiseen. (Salmivalli 1998, 170–171.) Opettaja voi myös keskustella henkilökohtaisesti oppilaiden kanssa kiusaamisesta. Kiusatulle on hyvä tuoda selvästi esille, ettei kiusaaminen ole hyväksyttävää ja keskustelussa tulee pyrkiä pureutumaan kiusaamisen syihin. Kiusatun kanssa keskusteltaessa opettaja viestii hänelle välittämisestä ja turvasta. (Olweus 1992, 86–88; Pikas 1990, 129.)

4.4 Ryhmän sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaminen

Kiusaamista koulumaailmassa voi selittää osittain erilaisilla ryhmätason mekanismeilla. Ryhmän sisälle muodostuu normien ja odotusten kokonaisuuksia, sosiaalisia rooleja, jotka kohdistuvat yksilöön hänen asemansa tai tehtävänsä perusteella. Kun oppilas joutuu ryhmässä tietynlaiseen rooliin, niin hänen voi olla vaikea päästä siitä irti. Ryhmä palkitsee roolin mukaisesta ja rankaisee roolin vastaisesta käyttäytymisestä. Yleensä oppilaat taipuvat toveripiirissä ryhmäpaineisiin, vaikka omat asenteet olisivatkin ryhmän normien vastaiset. Halu tulla hyväksytyksi ja kuulua ryhmään on niin voimakas. (Laine 2005, 188–189; Rovio & Saaranen-Kauppinen 2009, 64–71.) Kiusaamistilanteessa ryhmän sisäiset odotukset ja normit vaikuttavat enemmän tyttöjen kuin poikien käyttäytymiseen (Salmivalli & Voeten 2004). Ei ole kuitenkaan aivan sama, missä roolissa yksilö toimii ryhmässä, koska oppilaan rooli on aina merkittävä asia yksilön minäkuvalle ja identiteetille (Rovio & Saaranen-Kauppinen 2009, 71). Koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä onkin oleellista, että opettaja pyrkii vaikuttamaan oppilasryhmän sosiaalisiin suhteisiin ja tukee samalla sosiaalisten suhteiden tasapainoista kehittymistä ryhmässä. Esimerkiksi luokassa, jossa esiintyy kiusaamista, oppilaille ei saisi antaa vapaata mahdollisuutta valita työskentelypareja tai ryhmää itse vaan opettajan pitäisi määrätä ne, koska kiusaamisessa ryhmien muodostamista voidaan käyttää yhtenä tapana kiusata. (Hamarus & Kaikkonen 2008; Roland & Galloway 2002.)

Niin kiusaajan kuin kiusatunkin sosiaaliset taidot ovat yleensä heikot, jolloin hänen on vaikea lähestyä ikätovereitaan ja solmia ystävyysuhteita. (Fox & Boulton, 2005; Kaukiainen 2002). Läheisten ystävien puuttumisen onkin todettu suurentavan riskiä joutua koulukiusatuksi (Fox & Boulton 2006; Luopa ym.2006). Opettaja voi näin ollen luoda opetustilanteissa, kuten pari- ja ryhmätyötavoilla, sellaisia olosuhteita, joissa kiusatun on helppo ystäväystyä häntä tukevan oppilaan kanssa. Opettaja pystyy näin tukemaan ystävyysuhteiden muodostumista ja ylipäättänsä oppilaiden vuorovaikutustaitojen kehittymistä. (Hamarus & Kaikkonen 2008.)

Liikunnan luonne ja toimintaympäristö antavat liikunnanopettajalle mahdollisuuden vaikuttaa huomaamatta ryhmän sosiaalisiin suhteisiin. Liikuntatunnilla on helppo toteuttaa toiminnallisia tehtäviä, joissa oppilaat harjaannuttavat sosiaalisia taitojaan. Tärkeää on, että oppilaiden työskentelyparit vaihtelevat, jolloin yhteistyötaidot ja huolenpito toisista tehostuvat sekä kynnys toisten auttamiseen madaltuu. (Polvi & Telema 2000.) Liikuntatunnilla oppilaat oppivat parhaimmillaan myös voittamaan ja häviämään sekä ottamaan itse vastuuta harjoitusten ja pelien onnistumisesta (Laker 2000, 84). Lisäksi Endresenin ja Olweuksen (2005) tutkimuksen mukaan säännöllinen voimaurheilu, kuten nyrkkeily ja painonnosto, vähentää poikien epäsosiaalista ja aggressiivista käytöstä arkipäivän tilanteissa. Liikunta tarjoaa mahdollisuuden energian purkamiseen ja oman fyysisen voiman esiintuomiseen, mikä tyydyttää poikia.

4.5 Kiusaamisen vastaiset säännöt

Koulukiusaamista voidaan estää ja vähentää säännöillä, jotka ryhmä on yhdessä laatinut toiminnalleen. Säännöt ja rangaistukset niiden vastaisesta toiminnasta luovat osaltaan myös perusturvallisuutta luokkayhteisöön. Sääntöjen tulee olla hyvin konkreettisia, jotta jokainen tietää käyttäytymisensä rajat ja itseensä kohdistuvat odotukset. Ilman käsitystä oikeasta ja väärästä oppilaat eivät voi tuntea syyllisyyttä väärästä käytöksestä ja oman toiminnan arvioiminen on mahdotonta. Sääntöjä ei kuitenkaan saa olla liikaa ja ne tulee laatia ilman kieltomuotoa. Oleellista on myös toiminnan seuranta, jotta sääntöjä todella noudatetaan. (Koivisto 1999, 11; Salmivalli 2003, 57.)

Parhaimmat tulokset saadaan yhdistämällä myönteinen palaute ja johdonmukaiset rangaistukset sopimattomasta käyttäytymisestä. Myös rangaistukset tulee laatia yhdessä

oppilaiden kanssa eikä kielteistä seurausta saisi kohdistaa ikinä oppilaaseen vaan väärään käyttäytymiseen. Oppilas täytyy tehdä tietoisesti siitä, mitä hän teki väärin. Toimiva rangaistus on esimerkiksi vakava kahdenkeskinen keskustelu rehtorin kanssa. Säännöt eivät ainoastaan vähennä kiusaamista vaan opettavat samalla oppilaita noudattamaan myös yhteiskunnan säädöksiä ja olemaan huomaavaisia toisia kohtaan. (Hamarus 2008, 151.) Parhaimmillaan säännöt ohjaavat oppilaiden välistä myönteistä vuorovaikutusta niin, että ryhmässä opitaan antamaan rakentavaa palautetta toisille (Rovio & Saaranen-Kauppinen 2009, 65). Koulun selkeät kiusaamista ja käyttäytymistä koskevat säännöt ja niiden järjestelmällinen noudattaminen voivat myös laskea oppilaiden kynnystä kertoa kiusaamisesta (Koivisto 1999, 28).

Käyttäytymissäännöt ovat osa Olweuksen kehittämää koulukiusaamisen interventio-ohjelmaa, jota on sovellettu menestyksekkäästi monissa eri tutkimuksissa. Sääntöjen ohella Olweus painottaa koulun rutiineja ja aikuisten roolimallia oppilaille. (Black & Jackson 2007; Olweus 2003, 2005.) Opettajan tulee olla siis oikeudenmukainen ja muistaa antaa myönteistä palautetta sääntöjen mukaisesta käyttäytymisestä (Koivisto 1999, 11; Salmivalli 2003, 57). Australialaisen tutkimuksen mukaan opettajan oikeudenmukaisuus on samalla yhteydessä sääntöjen ja rangaistusten käyttämiseen koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Mitä oikeudenmukaisempi opettaja on, sitä useammin hän huolehtii sovittujen käyttäytymissääntöjen ja rangaistusten noudattamisesta tunneilla. (Ellis & Shute 2007.)

Koulukiusaamisen ennaltaehkäisyä ja sen toimivuutta on tutkittu paljon ja erilaisia ohjelmia koulukiusaamisen vähentämiseksi on kehitetty monessa maassa. Voi todeta yksimielisesti, että ennaltaehkäisy on kokonaisvaltaista koulun kehittämistä, johon kuuluu muun muassa koulun ja kodin yhteistyö, koulun ilmapiirin parantaminen, kiusaamisesta keskustelu ja luokan sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaminen. Tutkimukset osoittavat siis, mitä opettajien tulisi tehdä, jotta koulukiusaaminen vähenisi. Siten onkin ensisijaisen tärkeää tutkia, mitä opettajat todella tekevät asian suhteen. Samalla suomalaiset tutkimukset koulukiusaamisesta ovat pääsääntöisesti tehty kuitenkin oppilailta, vaikka opettajien rooli koulukiusaamiseen puuttumisessa ja ennaltaehkäisyssä on kiistaton. Lisäksi liikuntatunti antaa uuden näkökulman koulukiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn, koska oppiaineen luonne ja toimintaympäristö eroavat paljon tavallisesta luokkaopetuksesta.

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää työssä olevien liikunnanopettajien käyttämiä koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja sekä sitä, miten opettajien itsensä arvioimat valmiudet puuttua ja ennaltaehkäistä kiusaamista kytkeytyvät siihen, miten usein opettajat arvelivat käyttävänsä eri puuttumisen ja ennaltaehkäisemisen keinoja. Samalla tutkin myös koulun yhteisesti sovittujen keinojen määrään liittymistä opettajien koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn useuteen. Lisäksi tutkimuksen tarkoitus oli selvittää liikunnanopettajien itsearvioitua valmiutta ja koulun yhteisesti sovittuja keinoja selittäviä tekijöitä. Kartoitin myös liikunnanopettajien asenteita koulukiusaamista kohtaan. Yksityiskohtaiset tutkimuskysymykseni olivat

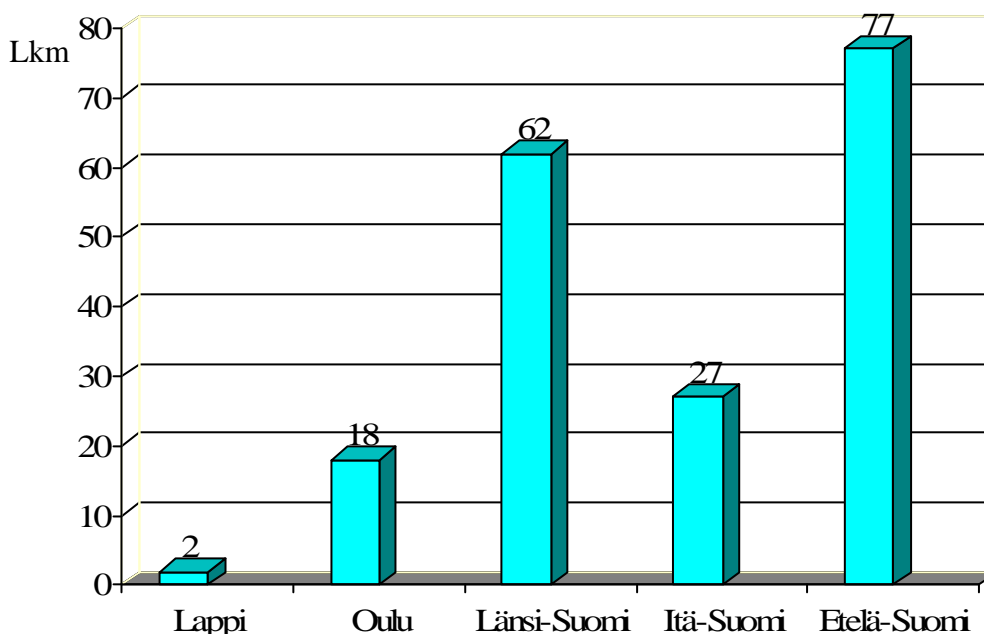
- 1) Miten liikunnanopettajat suhtautuivat koulukiusaamiseen, siihen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn?
- 2) Miten liikunnanopettajien itsearvioimat valmiudet ja koulun yhteisesti sovitut keinot koulukiusaamiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn olivat yhteydessä siihen, kuinka usein opettajat raportoivat käyttävänsä erilaisia puuttumisen ja ennaltaehkäisyn tapoja?
- 3) Kuinka koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn valmiuksiltaan erilaiset liikunnanopettajaryhmät (heikko, hyvä, erinomainen) erosivat toisistaan koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn useudessa?
- 4) Mitkä tekijät selittivät liikunnanopettajien itsearvioimia valmiuksia ja koulun yhteisesti sovittuja koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja?

6 MENETELMÄT

6.1 Tutkimuksen kohdejoukko

Tutkimukseni kohdejoukko oli työssä olevat liikunnanopettajat, jotka olivat Liikunnan ja Terveystiedon opettajat ry:n (Liito) sähköisessä rekisterissä tammikuussa 2009. Vuoden 2008 toimintakertomuksen mukaan rekisterissä oli 950 varsinaista jäsentä eli liikunnan ja/tai terveystiedon opettajaksi kelpoista opettajaa.

Lopullisen tutkimukseni näytteen muodostivat 186 kyselyyni vastannutta liikunnanopettajaa (19 % Liiton jäsenistä), joista 63 % oli naisia ja 37 % miehiä. Vastaajien keski-ikä oli 42 vuotta. Liikunnanopettajilla oli työkokemusta keskimäärin 15 vuotta, vaihdellen 0-38 vuoteen. Suurin osa (81 %) vastaajista oli liikuntatieteiden maistereita ja osallistunut täydennyskoulutukseen (73 %), kuten terveystiedon opintoihin ja Liiton koulutuksiin. Vakituksessa virkasuhteessa oli 90 % vastanneista. Vastauksia tuli Lapin läänistä 1 %, Oulun läänistä 10 %, Itä-Suomesta 15 %, Länsi-Suomesta 33 % ja Etelä-Suomen läänistä 41 % (kuvio 1).

KUVIO 1. Tutkimukseeni osallistuneiden liikunnanopettajien koulujen sijainti läänin mukaan

Tutkimukseeni osallistuneiden liikunnanopettajien asuinkuntien koko vaihteli alle 10 000 asukkaan kunnista yli 100 000 asukkaan kuntiin kuitenkin siten, että 34 % kouluista sijaitsi 10 000–50 000 asukkaan kunnassa. Kouluissa oli keskimäärin 486 oppilasta (vaihteluväli 110–2000 oppilasta). Vastanneista 45 % toimi liikunnanopettajana yläkoululla, 31 % yläkoulussa ja lukiossa, 12 % lukiossa, 9 % ammattikoulussa ja 2 % alakoulussa. Yleisimmät liikunnantuntien keskimääräiset ryhmäkoot olivat 20–25 oppilasta (46 %) ja 15–20 oppilasta (34 %). Vain 2 % vastanneista raportoi yli 30 oppilaan keskimääräisestä ryhmäkoosta.

6.2 Tutkimuksen kulku ja aineiston keruumenetelmät

Keräsin aineistoni itse tehdyllä strukturoidulla kyselylomakkeella Internetissä mrInterview -ohjelman avulla (Liite 2.). Laatimani kysymykset pohjautuvat Hamaruksen (2008), Olweuksen (1992) ja Salmivallin (1998, 2003) aikaisempiin teoksiin. Testasin lomakkeen testiversion marraskuussa 2008 kahdeksalla liikunnanopettajaopiskelijalla. Esitestauksen perusteella muokkasin vielä hieman kyselylomakettani. Vuoden 2009 loppiaisen jälkeen lähetin Liiton toimistoon saatesähköpostiviestin (Liite 1.), jossa oli linkki kyselylomakkeen aktivoituun versioon. Sähköposti lähti sieltä eteenpäin 8.1.2009 ja ensimmäiseen muistutukseen (23.1.2009) mennessä vastauksia oli tullut 86. Muistutuksen jälkeen oli vielä viikko aikaa vastata; tammikuun 2009 lopussa vastausmäärä oli lopullinen 186 vastausta.

Kyselylomakkeen alussa määrittelin koulukiusaamisen ja ohjeistin opettajia ajattelemaan kysymyksiä liikuntatunnin kannalta. Samalla kysyin vastaajilta lupaa tutkimukseeni osallistumiseen. Kyselylomaketta ei voinut täyttää ilman osallistumissuostumusta. Alussa ensimmäisillä 12 kysymyksellä kartoitin vastaajien taustatietoja, kuten sukupuolen, iän ja koulutuksen. Sen jälkeen kysyin 22 kysymyksellä liikunnanopettajien asenteista koulukiusaamista kohtaan asteikolla *1 = täysin eri mieltä – 5 = täysin samaa mieltä*. Vastaajat joutuivat ottamaan kantaa muun muassa seuraaviin väittämiin: 'koulukiusaamisella voi olla kauaskantoisia seurauksia', 'on minun asiani puuttua koulukiusaamiseen', 'jokainen kiusaamistapaus on liikaa'. Koulukiusaamisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn tarkastelussa halusin puolestaan selvittää 25 eri väittämällä, kuinka usein liikunnanopettaja toimii lomakkeen väittämien tavoin. Opettajat vastasivat väittämiin asteikolla *1 = ei koskaan – 5 = aina*. Väittämiä olivat muun muassa 'puutun kiu-

saamistilanteeseen heti´, ´tuen kiusattua oppilasta´, ´tuen oppilaiden sosiaalisten suhteiden tasapainoista kehittymistä ryhmässä´, ´pyrin luomaan tunneilleni turvallisen ilmapiiirin´. Lisäksi kysyin liikunnanopettajilta heidän valmiuksiaan siitä, kuinka tehokkaasti, helposti ja onnistuneesti he pystyvät puuttumaan ja ennaltaehkäisemään koulu-kiusaamista. Asteikolla 1 = *ei lainkaan* – 5 = *erittäin paljon* opettajat vastasivat puolestaan siihen, kuinka paljon heidän koulullaan on yhteisesti sovittuja keinoja koulu-kiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn. Viimeinen osio sisälsi kymmenen asiaa, joiden tärkeyttä koulu-kiusaamisen ennaltaehkäisyssä opettajien piti arvioida asteikolla 1 = *ei lainkaan tärkeä* – 5 = *erittäin tärkeä*. Lomakkeen lopuksi vastaajat saivat vielä mahdollisuuden kommentoida kyselyä.

6.3 Aineiston analyysimenetelmät

Analysoin aineistoani tilastollisesti SPSS -ohjelmalla. Tulosten kuvailemiseen käytin frekvenssejä, prosenttiosuuksia ja keskiarvoja. Tiivistin aineistoani Varimax -rotatoidulla pääakselifaktorianalyysillä, jonka tuottamien faktoreiden avulla muodostamieni summamuuttujien yhdenmukaisuutta tarkastelin Cronbachin alfojen avulla. Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimilla puolestaan tutkin muodostamieni summamuuttujien välisiä korrelaatioita. Tarkastelin 1-suuntaisella varianssianalyysillä, onko valmiuksiltaan erilaisten opettajaryhmien (heikko, hyvä, erinomainen) välisissä keskiarvoissa tilastollisesti merkitseviä eroja. Levenen testillä testasin ryhmien varianssien yhtäsuuruutta. Lisäksi etsin regressioanalyysillä opettajien taustatiedoista selittäviä tekijöitä opettajien itsearvoimalle valmiudelle ja koulun yhteisesti sovituille keinoille.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Yleensä tutkimuksen luotettavuus on suoraan verrannollinen mittarin luotettavuuteen. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen toistettavuutta eli mittauksen satunnaisvirheettömyyttä. Mittari kykenee siis vastustamaan sattuman aiheuttamia vaikutuksia. (Metsämuuronen 2005, 64.) Tutkielmani reliabiliteettia paransi se, että lomakkeen kysymykset olivat selkeitä ja vastausvaihtoehdot yksiselitteisiä. Kyselyn alussa oli myös hyvä ohjeistus vastaamiseen. Samalla luotettavuutta kohotti kyselylomakkeen esitestaaminen. Lisäksi vältyin lyöntivirheiltä, koska liikunnanopettajat vastasivat lomakkeeseen Inter-

netissä, jossa tulokset tallentuivat automaattisesti mrInterview -ohjelmalla SPSS -muotoon.

Validiteetti tarkoittaa puolestaan sitä, että mittari mittaa sitä, mitä sen pitääkin mitata. Mittari on siis validi eli pätevä, mielekäs ja tarkoituksenmukainen. Validius voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteetin. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen yleistettävyyttä ja sisäinen validiteetti sisäistä luotettavuutta. Tutkimukseni vastausprosentti oli kohtuullinen (19 %), koska kyseessä oli Internet-kysely, joten tutkimukseni ulkoinen validiteettikin oli kohtuullinen.

Sisällöllistä validiteettia selvitin Varimax -rotatoidun pääakselifaktorianalyysin avulla. Kriteerinä faktorin muodostumiselle oli, että osioiden lataus faktorille oli vähintään .40. Faktorianalyysin tuloksena liikunnanopettajien valmiutta ja koulun keinoja koskevat 8 väittämää jakautuivat kahteen faktoriin (taulukko 1). Liikunnanopettajien *itsearviointua valmiutta* puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista mittaavat 6 väittämää latautuivat ensimmäiselle faktorille (latausten vaihteluväli .75–.59). *Koulun yhteisesti sovittuja keinoja* koskevat 2 väittämää latautuivat puolestaan toiselle faktorille (.74–.91). Nämä kaksi faktoria selittivät yhdessä 55.5 % alkuperäisten muuttujien vaihtelusta.

TAULUKKO 1. Opettajien valmiutta (faktori 1) ja koulun yhteisesti sovittuja keinoja (faktori 2) koskevien kysymysten Varimax -rotatoitu pääakselianalyysi, kommunaliteetit (h), ominaisarvot ja lataukset (n = 186)

	Faktori 1	Faktori 2	h
Tieto ja taito kohdata ja selvittää koulukiusaamistilanteita	.75	.15	.58
Taito ennaltaehkäistä kiusaamista tehokkaasti	.74	.14	.56
Ennaltaehkäisyn onnistuminen	.72	.09	.53
Tieto ja taito ennaltaehkäistä kiusaamistilanteita	.69	.34	.60
Taito puuttua kiusaamiseen tehokkaasti	.61	.10	.38

Koulukiusaamisen havaitsemisen ja tunnistaminen tehokkaasti	.59	.13	.36
Koulun yhteiset keinot kiusaamisen puuttumiseen	.09	.91	.84
Koulun yhteiset keinot kiusaamisen ennaltaehkäisyyn	.23	.74	.60
Ominaisarvot yhteensä	3.8	1.4	5.2

Opettajien eri puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinojen käytön useutta koskevista 23 väittämästä muodostui kuusi faktoria (taulukko 2). Ensimmäiselle faktorille latautuivat *kiusaamisen puuttumiseen* liittyvät 5 väittämää (.74–.51). *Ilmapiirin vaikuttamista* koskevat 5 väittämää muodostivat toisen faktorin (.69–.42). Kolmanteen faktorin latautuivat *kiusaamisesta keskusteluun* liittyvät 3 väittämää (.73–.64). Neljäs faktori liittyi kiusaamisesta raportointiin (5 väittämää; .60–.45). *Sosiaalisiin suhteisiin* vaikuttamista koskevat 3 väittämää latautuivat puolestaan faktorille viisi (.83–.51). Kuudennen faktorin muodostivat *käyttäytymissäntöihin* liittyvät 2 väittämää (.54–.51). Yhdessä kaikki kuusi faktoria selittivät 45.7 % alkuperäisten muuttujien vaihtelusta.

TAULUKKO 2. Opettajien eri puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinojen käytön useutta koskevien väittämien Varimax -rotatoitu pääakselifaktorianalyysi, kommunaliteetit (h), ominaisarvot ja lataukset (n = 186)

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	h
Koulukiusaamistilanteen kehityksen seuraaminen jatkossakin	.74	.16	.13	.16	.08	-.03	.62
Asiasta keskustelu kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa	.63	-.04	.10	.17	.10	.12	.45
Kiusatun oppilaan tukeminen	.61	.14	.62	-.02	.05	.05	.28
Kiusaamistilanteeseen johtaneiden syiden selvittäminen	.57	.09	.25	.24	.05	.08	.46

jatkuu

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	h
Kiusaamistilanteeseen puuttu- nen heti	.51	.15	.08	.12	.05	.36	.43
Oppilaiden kannustaminen selke- ään itseilmaisuuun	.03	.69	.19	.12	-.01	.12	.53
Luoduista säännöistä kiinnipitämi- nen tunneilla	.35	.57	-.16	.21	.12	.17	.56
Keskustelu oppilaiden kanssa tunnin tavoitteista ja merkityksistä	-.01	.55	.22	.17	.23	.02	.43
Pyrkimys luoda tunneille turvallinen ilmapiiri	.30	.54	.01	.05	.17	.01	.41
Oppilaiden kehottaminen kannus- tamaan luokkatovereitaan	.10	.42	.18	.03	.28	.16	.32
Oppilaiden tekeminen tietoisiksi omasta toiminnastaan kiusaamistilanteessa	.17	.10	.73	.21	-.02	.14	.63
Kiusaamisesta keskustelu oppilai- den kanssa	.05	.19	.70	.13	.14	.15	.59
Oppilaiden asenteisiin vaikuttami- nen keskustelun avulla	.30	.14	.64	.11	.24	.07	.59
Kiusaamisesta raportointi rehtorille	.05	.14	.10	.60	-.03	-.02	.34
Kiusaamisesta raportointi luokan- valvojalle	.07	.11	-.05	.57	.07	.16	.37
Yhteydenottaminen asianosaisten vanhempiin	.18	-.09	.28	.53	.15	.19	.45
Yhteydenottaminen tarvittaessa oppilashuoltoryhmään	.12	.12	.10	.52	.02	-.04	.31
Tapahtumien kulun ylöskirjaa- minen	.12	-.03	.30	.45	.04	.22	.36
Sosiaalisiin suhteisiin vaikuttami- nen pedagogisin keinoin	.11	.21	.05	.21	.83	-.03	.79
Oppilaiden ystävyysuhteiden muodostumisen tukeminen	.04	.36	.33	-.06	.57	-.02	.57

jatkuu

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	h
Oppilaiden sosiaalisten suhteiden tasapainoisen kehittymisen tukeminen	.11	.07	.05	-.00	.51	.06	.28
Selvät kiusaamisen vastaiset säännöt	.13	.08	.15	.20	.34	.54	.42
Selvät rangaistukset kiusaamisesta	.21	.26	.23	.07	.05	.51	.38
Ominaisarvot yhteensä	6.2	2.2	2.0	1.6	1.4	1.3	14.7

Muodostuneista kahdeksasta faktorista tein kahdeksan keskiarvoon perustuvaa summamuuttujaa, joiden reliabiliutta mittasin sisäisestä johdonmukaisuudesta kertovan Cronbachin alfan avulla. Mitä lähempänä 1.0 alfa on, sitä yhdenmukaisempi kyseenomainen summamuuttuja on. Luotettavana mittarin rajana pidetään alfan arvoa .60 (Metsämurtonen 2005, 315.) Itsearvioitua valmiutta puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista mittaavan summamuuttujan yksittäiset muuttujat korreloivat keskenään kohtalaisesti (.34-.65; taulukko 3). Summamuuttujan Cronbachin alfakertoimeksi muodostui .85. Minkään osion poistaminen ei olisi nostanut alfakerrointa.

TAULUKKO 3. Itsearvioitu valmius puuttua ja ennaltaehkäistä -summamuuttujan johdonmukaisuus; väittämien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet ja Cronbachin alfa

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
1. Tieto ja taito kohdata ja selvittää koulukiusaamistilanteita						
2. Koulukiusaamisen havaitsemisen ja tunnistamisen helppous	.44***					
3. Taito ennaltaehkäistä kiusaamista tehokkaasti	.49***	.42***				
4. Taito puuttua kiusaamiseen tehokkaasti	.54***	.37***	.51***			
5. Tieto ja taito ennaltaehkäistä kiusaamistilanteita	.65***	.46***	.58***	.34***		
6. Ennaltaehkäisyn onnistuminen	.52***	.47***	.59***	.43***	.51***	
n = 186						Cronbachin alfa = .85

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Koulun yhteisesti sovittuja keinoja mittaavan summamuuttujan muodostavat yksittäiset muuttujat korreloivat keskenään kohtalaisesti ($r = .70$; taulukko 4). Summamuuttujan Cronbachin alfa-kertoimeksi muodostui $.82$.

TAULUKKO 4. Koulun yhteisesti sovitut keinot -summamuuttujan johdonmukaisuus; väittämien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet ja Cronbachin alfa

	1.	2.
1. Koululla on yhteisesti sovittuja keinoja kiusaamisen ennaltaehkäisyyn		
2. Koululla on yhteisesti sovittuja keinoja kiusaamisen puuttumiseen	.70***	
n = 186		Cronbachin alfa = .82

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Kiusaamiseen puuttumista mittaavan summamuuttujan yksittäiset muuttujat korreloivat keskenään kohtalaisesti ($.32$ – $.55$; taulukko 5). Summamuuttujan Cronbachin alfa-kertoimeksi muodostui $.79$. Minkään osion poistaminen ei olisi nostanut alfakerrointa.

TAULUKKO 5. Kiusaamiseen puuttuminen -summamuuttujan johdonmukaisuus; väittämien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet ja Cronbachin alfa

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Koulukiusaamistilanteen kehityksen seuraaminen jatkossakin					
2. Kiusatun oppilaan tukeminen	.55***				
3. Asiasta keskustelu kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa	.47***	.35***			
4. Kiusaamistilanteeseen johtaneiden syiden selvittäminen	.53***	.35***	.46***		
5. Kiusaamistilanteeseen puuttuminen heti	.42***	.32***	.46***	.35***	
n = 186					Cronbachin alfa = .79

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Ilmapiiriin vaikuttamista mittaavan summamuuttujan yksittäiset muuttujat korreloivat keskenään kohtalaisesti (.28–.49; taulukko 6). Summamuuttujan Cronbachin alfakertoimeksi muodostui .73. Minkään osion poistaminen ei olisi nostanut alfakerrointa.

TAULUKKO 6. Ilmapiiriin vaikuttaminen -summamuuttujan johdonmukaisuus; väittämien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet ja Cronbachin alfa

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Keskustelu oppilaiden kanssa tunnin tavoitteista ja merkityksistä					
2. Luoduista säännöistä kiinnipitäminen tunneilla	.33***				
3. Oppilaiden kannustaminen selkeään itseilmaisuuun	.49***	.39***			
4. Pyrkimys luoda tunneille turvallinen ilmapiiri	.28***	.48***	.39***		
5. Oppilaiden kehottaminen kannustamaan luokkatovereitaan	.31***	.33***	.34***	.32***	
n = 186					Cronbachin alfa = .73

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Kisaamisesta keskustelua mittaavan summamuuttujan yksittäiset muuttujat korreloivat keskenään kohtalaisesti ($r = .59$; taulukko 7). Summamuuttujan Cronbachin alfakertoimeksi muodostui .80. Minkään kysymyksen poistaminen ei olisi nostanut alfakerrointa.

TAULUKKO 7. Kisaamisesta keskustelu -summamuuttujan johdonmukaisuus; väittämien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet ja Cronbachin alfa

	1.	2.	3.
1. Oppilaiden tekeminen tietoisiksi omasta toiminnastaan kiusaamistilanteessa			
2. Oppilaiden asenteisiin vaikuttaminen keskustelun avulla		.59***	

3. Kiusaamisesta keskustelu oppilaiden kanssa

.59*** .59***

n = 186

Cronbachin alfa = .80

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Kiusaamisesta raportointia kartoittavan summamuuttujan yksittäiset muuttujat korreloivat keskenään tyydyttävästi (.20–.40; taulukko 8). Summamuuttujan Cronbachin alfa-kertoimeksi muodostui .69, jota minkään kysymyksen poistaminen ei olisi nostanut.

TAULUKKO 8. Kiusaamisesta raportointi -summamuuttujan johdonmukaisuus; väittämien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet ja Cronbachin alfa

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Kiusaamisesta raportointi rehtorille					
2. Kiusaamisesta raportointi luokanvalvojalle	.40***				
3. Yhteydenottaminen tarvittaessa oppilashuoltoryhmään	.37***	.30***			
4. Yhteydenottaminen asianosaisten vanhempiin	.29***	.27***	.36***		
5. Tapahtumien kulun ylöskirjaaminen	.28***	.28***	.20**	.44***	
n = 186					Cronbachin alfa = .69

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamista arvioivan summamuuttujan yksittäiset muuttujat korreloivat keskenään kohtalaisesti (.32–.58; taulukko 9). Summamuuttujan Cronbachin alfa-kertoimeksi muodostui .71. Minkään kysymyksen poistaminen ei olisi nostanut alfa-arvoa.

TAULUKKO 9. Sosiaaliin suhteisiin vaikuttaminen -summamuuttujan johdonmukaisuus; väittämien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet ja Cronbachin alfa

	1.	2.	3.
1. Oppilaiden sosiaalisten suhteiden tasapainoisen kehittymisen tukeminen			
2. Sosiaaliin suhteisiin vaikuttaminen pedagogisin keinoin	.45***		
3. Oppilaiden ystävyysuhteiden muodostumisen tukeminen	.32***	.58***	
n = 186			Cronbachin alfa = .71

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Käyttäytymissäännöt -summamuuttujan yksittäiset muuttujat korreloivat keskenään tyydyttävästi ($r = .40$; taulukko 10). Summamuuttujan Cronbachin alfakertoimeksi muodostui .56, joka on heikko. Matalaan alfaan voi vaikuttaa se, että osioita on vain kaksi ja ehkä ne eivät ole olleet tarpeeksi erottelevia (Metsämuuronen 2005, 515).

TAULUKKO 10. Käyttäytymissäännöt -summamuuttujan johdonmukaisuus; väittämien väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet ja Cronbachin alfa

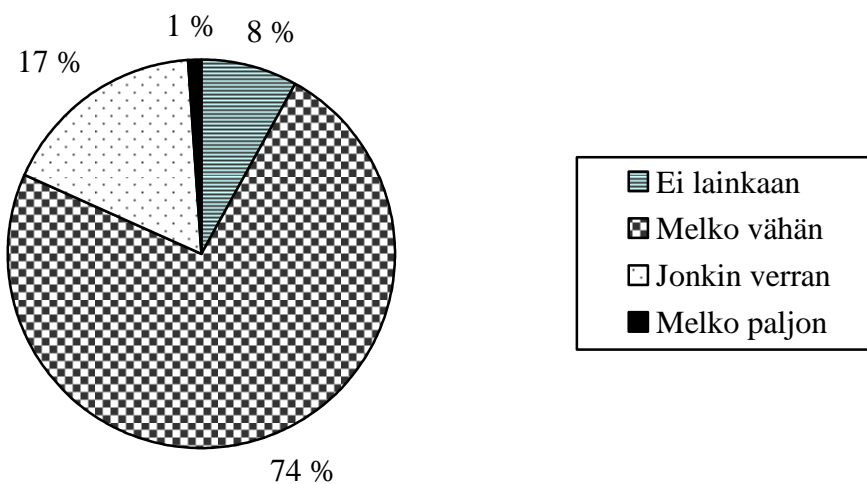
	1.	2.
1. Selvät kiusaamisen vastaiset säännöt		
2. Selvät rangaistukset kiusaamisesta	.40***	
n = 186		Cronbachin alfa = .56

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

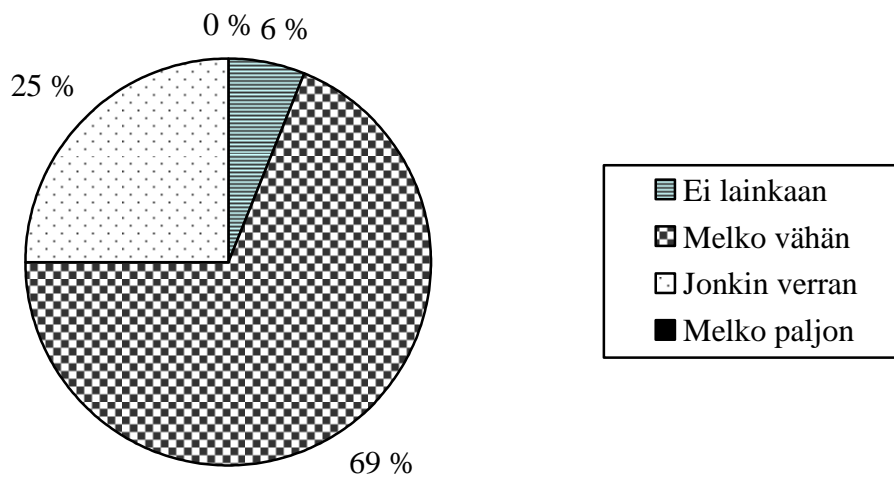
7 TULOKSET

7.1 Liikunnanopettajien suhtautuminen koulukiusaamiseen

Kuvioista 2 ja 3 ilmenee sukupuolittain liikunnanopettajien arviot koulukiusaamisen esiintyvyydestä heidän liikuntatunneillaan; 18 % vastanneista naisopettajista ja 25 % miesopettajista arveli liikuntatunnillaan esiintyvän jonkin verran tai melko paljon kiusaamista.

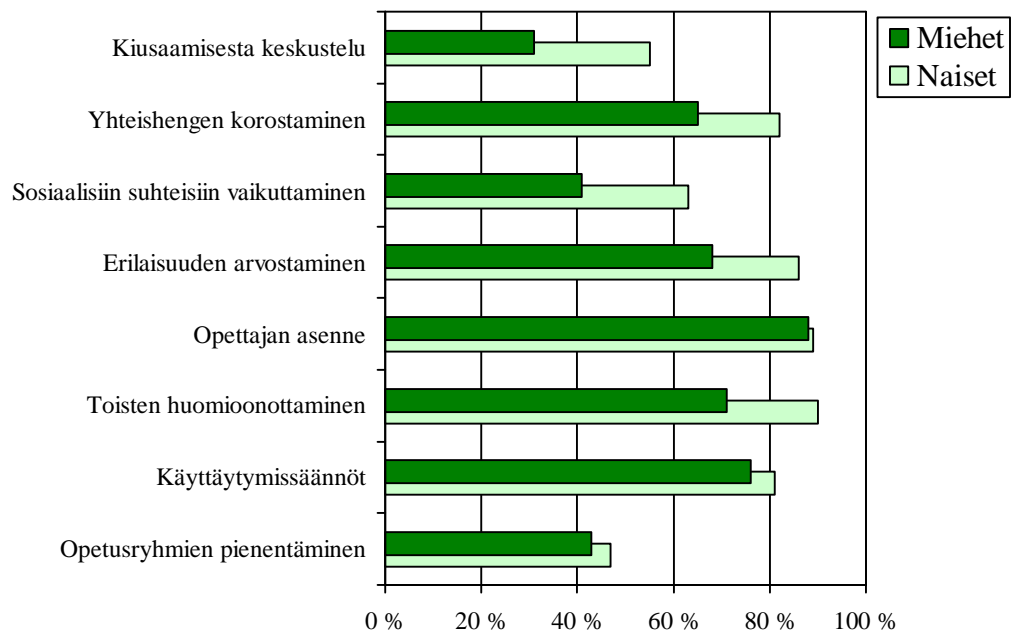

KUVIO 2. Naisliikunnanopettajien arviot koulukiusaamisen esiintyvyydestä liikuntatunneillaan

KUVIO 3. Miesliikunnanopettajien arviot koulukiusaamisen esiintyvyydestä liikuntatunneillaan

Ehdottomasti suurin osa (84 %) vastanneista liikunnanopettajista oli täysin samaa mieltä siitä, että jokainen kiusaamistapaus on liikaa. Vastanneista liikunnanopettajista 78 % (naisista 75 %, miehistä 85 %) oli jonkin verran tai täysin samaa mieltä siitä, että koulu-kiusaamista voi ehkäistä ja 83 % (naisista 83 %, miehistä 82 %) oli täysin samaa mieltä siitä, että kiusaamisen ennaltaehkäisy on hyödyllistä. Suurin osa liikunnanopettajista pitikin koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä erittäin tärkeänä opettajan asennetta (89 %), toisten huomioonottamista oppilaiden välisissä vuorovaikutustilanteissa (83 %), käyttäytymissääntöjä (79 %), erilaisuuden arvostamista oppilaiden keskuudessa (79 %), yhteishengen korostamista (76 %) ja ryhmän sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamista (55 %). Lisäksi noin 45 % liikunnanopettajista piti myös opetusryhmien pienentämistä ja kiusaamisesta keskustelua oppilaiden kanssa erittäin tärkeänä. Vastausten sukupuolittainen vaihtelu on esitetty kuviossa 4, josta ilmenee, että naiset näyttävät pitävän kaikkia esitettyjä asioita miehiä tärkeämpinä.

KUVIO 4. Liikunnanopettajien osuudet sukupuolittain asioissa, joita he pitävät erittäin tärkeinä koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

7.2 Liikunnanopettajien valmiuksien ja koulun keinojen yhteydet koulukiusaamiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn

Pearsonin tulomomenttikorrelaatioiden avulla tutkin liikunnanopettajien itsearvioitujen valmiuksien, koulun yhteisesti sovittujen keinojen ja kuuden eri toimintamuuttujan välistä yhteyttä (taulukko 11).

TAULUKKO 11. Opettajien itsearvioitun valmiuden, koulun yhteisesti sovittujen keinojen ja toimintamuuttujien väliset Pearsonin tulomomenttikorrelaatiokertoimet (n = 186)

	Itsearvioitu valmius	Koulun yhteiset keinot
1. Kiusaamiseen puuttuminen	.45***	.23**
2. Ilmapiiriin vaikuttaminen	.37***	.21**
3. Kiusaamisesta keskustelu	.37***	.30***
4. Kiusaamisesta raportointi	.20**	.35***
5. Sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaminen	.13	-.01
6. Käyttäytymissäännöt	.34***	.26***

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Liikunnanopettajan itsearvioima valmius puuttua ja ennaltaehkäistä kiusaamista ja koulun yhteisesti sovitut keinot olivat tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä toimintatapoihin, joilla opettajat raportoivat koulukiusaamiseen puuttuvansa. Mitä paremmiksi opettaja arvioi valmiutensa ja mitä enemmän opettaja arveli koulullaan olevan yhteisesti sovittuja keinoja koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen, sitä useammin opettaja raportoi kiusaamiseen puuttumisesta, ilmapiiriin vaikuttamisesta, kiusaamisesta keskustelemisesta ja raportoinnista sekä käyttäytymissäännöistä. Opettajien valmius ja koulun yhteisesti sovitut keinot eivät kuitenkaan olleet yhteydessä sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamiseen.

7.3 Koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn valmiuksiltaan erilaisten liikunnanopettajaryhmien erot kiusaamiseen puuttumisessa ja ennaltaehkäisyssä

Tutkin 1-suuntaisella varianssianalyysillä liikunnanopettajien koulukiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn suuntautuvan toiminnan yleisyyden keskiarvoeroja itsearvioitun valmiuden eri ryhmissä (R1= heikko, R2= hyvä, R3= erinomainen; taulukko 12). Tein ryhmittelyn vastausten perusteella siten, että heikkojen ryhmään tuli 20 %, hyvien ryhmään 50 % ja erinomaisten ryhmään 30 % vastanneista. Perinteinen kvartaalijakoperuste ei olisi toiminut, koska silloin heikosta ryhmästä ei olisi tullut keskiarvon perusteella heikkoa ryhmää.

TAULUKKO 12. Toimintamuuttujat koetun valmiuden eri luokissa (varienssianalyysi ja Scheffen testi)

Koettu pystyvyys	n	ka	kh	ANOVA	Scheffe / Dunnett
KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN d					
(R1) Heikko	38	3.81	.69	F = 15.98	R1<R2**
(R2) Hyvä	92	4.26	.49	df = 2,183	R1<R3****
(R3) Erinomainen	56	4.41	.44	p = .000	
ILMAPIIRIIN VAIKUTTAMINEN					
(R1) Heikko	38	4.10	.51	F = 8.69	R1<R3****
(R2) Hyvä	92	4.24	.39	df = 2,183	
(R3) Erinomainen	56	4.45	.39	p = .000	
KIUSAAMISESTA KESKUSTELU					
(R1) Heikko	38	2.73	.78	F = 11.61	R1<R3****
(R2) Hyvä	92	3.18	.68	df = 2,183	
(R3) Erinomainen	56	3.46	.74	p = .000	
KIUSAAMISESTA RAPORTOINTI					
(R1) Heikko	38	3.21	.68	F = 4.29	R1<R2*
(R2) Hyvä	92	3.60	.68	df = 2,183	
(R3) Erinomainen	56	3.56	.75	p = .015	

SOSIAALISIIN SUHTEISIIN VAIKUTTAMINEN

(R1) Heikko	38	4.07	.64	F = 1.34	—
(R2) Hyvä	92	4.17	.53	df = 2,183	
(R3) Erinomainen	56	4.26	.49	p = .266	

KÄYTTÄYTYMISSÄÄNNÖT

(R1) Heikko	38	3.28	1.11	F = 8.72	R1<R2**
(R2) Hyvä	92	3.85	.85	df = 2,183	R1<R3***
(R3) Erinomainen	56	4.07	.89	p = .000	

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05; d= Dunnettin d-testi

Levenen homogeenisuustesti osoitti varianssien olevan yhtä suuret itsearvioitujen valmiuksien eri ryhmissä ilmapiiriin vaikuttamisen (p= .055), kiusaamisesta keskustelun (p= .525), koulun ja kodin yhteistyön (p= .979), sosiaalsiin suhteisiin vaikuttamisen (p= .291) ja käyttäytymissääntöjen (p= .083) kohdalla. Kiusaamisen puuttumisen osalta Levene paljasti ryhmien varianssien olevan eri suuria (p= .002). Varianssianalyysi osoitti, että itsearvioitujen valmiuksien ryhmissä oli eroja koulukiusaamisen puuttumisessa $F(2,183)= 15.98$, p= .000, ilmapiiriin vaikuttamisessa $F(2,183)= 8.69$, p= .000, kiusaamisesta keskustelussa $F(2,183)= 11.61$, p= .000, kiusaamisesta raportoinnissa $F(2,183)= 4.29$, p= .015, sosiaalsiin suhteisiin vaikuttamisessa $F(2,183)= 1.34$, p= .266 ja käyttäytymissäännöissä $F(2,183)= 8.72$, p= .000.

Parivertailut osoittivat, että heikon itsearvioitujen valmiuden ryhmän keskiarvo oli tilastollisesti merkitsevästi alhaisempi hyvän ryhmän keskiarvoja kiusaamisen puuttumisessa (p= .001 d), kiusaamisesta keskustelussa (p= .000), kiusaamisesta raportoinnissa (p= .019) ja käyttäytymissäännöissä (p= .006). Kiusaamisen puuttumisessa (p= .000), ilmapiiriin vaikuttamisessa (p= .000), kiusaamisesta keskustelussa (p= .000) ja käyttäytymissäännöissä (p= .000) heikon ryhmän keskiarvo oli tilastollisesti merkitsevästi alhaisempi kuin erinomaisen ryhmän keskiarvo. Sosiaalsiin suhteisiin vaikuttamisen osalta Scheffén testi osoitti, ettei eri ryhmien keskiarvojen välillä ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Kiusaamisen puuttumisen, ilmapiiriin vaikuttamisen, kiusaamisesta keskustelun, kiusaamisesta raportoinnin, sosiaalsiin suhteisiin vaikuttamisen ja käyttäytymissääntöjen yleisyys vaihteli koettujen valmiuksien eri ryhmissä siten, että kiusaamisen

puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn tähtäävä toiminta yleistyi koettujen valmiuksien vahvistuessa.

7.4 Liikunnanopettajien valmiuksia ja koulun koulukiusaamisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja selittävät tekijät

Tutkin Pearsonin korrelaatiokertoimien avulla liikunnanopettajien taustatietojen (iän, sukupuolen, kouluasteen, työkokemuksen, virkasuhteen, ryhmäkoon, koulutuksen ja täydennyskoulutuksen), koulun yhteisesti sovittujen keinojen ja itsearvioitun valmiuden puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista välisiä yhteyksiä (taulukko 13.).

TAULUKKO 13. Liikunnanopettajien taustatietojen, koulun yhteisesti sovittujen keinojen ja itsearvioitun valmiuden väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1. Sukupuoli	-									
2. Ikä	-.10	-								
3. Kouluaste	.00	.08	-							
4. Työkokemus	-.16*	.89***	.11	-						
5. Virkasuhde	-.14	-.30***	.07	-.36***	-					
6. Ryhmäkoko	.07	.01	-.16*	-.02	-.04	-				
7. Koulutus	-.08	.31***	-.01	.27***	.05	-.09	-			
8. Täydennyskoulutus	-.17*	.23**	-.06	.27***	-.08	.01	.08	-		
9. Koulun keinot	-.03	.11	-.14	.14	-.14	.09	-.02	.12	-	
10. Itsearvioitu valmius	.24**	.04	.00	.05	-.12	-.00	.00	.04	.34***	-

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Korrelatiiviset tulokset osoittivat, että miehillä työkokemusta ja täydennyskoulutusta oli vähemmän ja itsearvioitu valmius oli korkeampi kuin naisilla. Mitä vanhempia opettajat olivat, sitä enemmän heillä oli työkokemusta ja täydennyskoulutusta, sitä todennäköisemmin he olivat vakituksessa virkasuhteessa ja heidän koulutuksensa oli jokin muu kuin liikuntatieteiden maisteri. Samalla tulokset osoittivat, että mitä korkeampi kouluaste oli, sitä pienemmät olivat ryhmäkoot. Mitä enemmän opettajilla oli työkokemusta,

sitä enemmän heillä oli täydennyskoulutusta ja heidän koulutuksensa oli todennäköisemmin jokin muu kuin liikuntatieteiden maisteri ja virkasuhteensa vakituinen. Lisäksi koulun yhteisesti sovitut koulukiusaamisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinot olivat myönteisesti yhteydessä opettajien itsearvioituun valmiuteen.

Regressionanalyysillä, Stepwise -menetelmällä, etsin parasta mahdollista selittävien muuttujien mallia, joka selittäisi liikunnanopettajien itsearvioitua valmiutta puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista. Valitsin malliin selittäviksi muuttujiksi vain sukupuolen ja koulun yhteisesti sovitut keinot, koska ne olivat Pearsonin korrelaatiokertoimien perusteella ainoina muuttujina tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä itsearvioitun valmiuteen (taulukko 14.).

TAULUKKO 14. Sukupuoli ja koulun yhteisesti sovitut keinot itsearvioidun valmiuden selittäjänä (regressioanalyysi, Stepwise -menetelmä)

	B	beta	t-arvo	p-arvo	R ²
Step 1					.059
Vakio	3.11		27.75	.000	F= 11.53
Sukupuoli	.26	.24	3.40	.001	df=1,184
Step 2					.180
Vakio	2.35		13.01	.000	F= 20.03
Sukupuoli	.27	.25	3.76	.000	df= 2,183
Koulun keinot	.23	.35	5.19	.000	

*** p<.001; ** p<.01; * p<.05

Tilastollisesti merkitsevät muuttujat, sukupuoli ja koulun yhteisesti sovitut keinot, selittivät opettajien itsearvioitua valmiuksia tilastollisesti merkitsevästi (p= .000). Kyseinen malli selitti 18.0 % opettajien itsearvioidun valmiuden vaihtelusta. Sukupuolen selitysosuus oli 5.9 % ja koulun yhteisten keinojen 12.1 %.

Koulun taustatietojen (koulun sijainti läänin mukaan, koulun kotikunnan asukasmäärän, kouluasteen, koulun koon) ja koulun yhteisesti sovittujen kiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinojen väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet on esitetty taulukossa 15.

TAULUKKO 15. Koulujen taustatietojen ja koulun yhteisesti sovittujen keinojen väliset Pearsonin korrelaatiokertoimet

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Sijainti läänin mukaan					
2. Kunnan asukasmäärä	.15*				
3. Kouluaste	-.16*	-.04			
4. Koulun koko	.05	.39***	.36***		
5. Koulun yhteisesti sovitut keinot	.03	.04	-.14	-.04	

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Korrelatiiviset tulokset osoittivat, että mitä eteläisemmässä läänissä koulu sijaitti, sitä korkeampi oli koulun kotikunnan asukasmäärä ja kouluaste. Samaten mitä suurempi kunnan asukasmäärä tai mitä korkeampi kouluaste, sitä suurempi oli koulun oppilasmääräkin. Koulun yhteiset keinot puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä yhteenkään koulun taustatietoon.

8 POHDINTA

Tämän tutkielman tarkoitus oli selvittää työssä olevien liikunnanopettajien käyttämiä koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja sekä sitä, miten heidän itsearvioimansa valmiudet puuttua ja ennaltaehkäistä kiusaamista kytkeytyvät siihen, miten usein he raportoivat käyttävänsä erilaisia puuttumisen ja ennaltaehkäisemisen tapoja. Samalla tutkin koulun yhteisesti sovittujen keinojen määrään liittymistä koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn useuteen. Tutkielman tarkoitus oli myös selvittää liikunnanopettajien itsearvioitua valmiutta ja koulun yhteisesti sovittuja keinoja ja selittäviä tekijöitä. Lisäksi kartoitin, kuinka liikunnanopettajat suhtautuivat koulukiusaamiseen.

Suurin osa vastanneista, niin mies kuin naisliikunnanopettajista, arvioi, että heidän liikuntatunneillaan esiintyy melko vähän koulukiusaamista. Aiempien tutkimusten mukaan opettajien arviot koulukiusaamisen esiintyvyydestä eivät kuitenkaan vastaa todellisuutta vaan opettajat arvioivat koulukiusaamisen esiintyvyyden oppilaiden arvioihin verrattuna pienemmäksi (Rimpelä ym. 2008; Salmivalli & Poskiparta 2007, 127). Tulosteni mukaan liikunnanopettajien asenteet ovat yleisesti hyvin kielteisiä koulukiusaamista kohtaan ja suurin osa liikunnanopettajista oli sitä mieltä, että ennaltaehkäisy kokonaisuudessaan on toimivaa ja hyödyllistä. Tulokset ovat hyvin samansuuntaisia aiempien tutkimusten kanssa (Boulton 1997; Kiusaamiskyselyt 2007).

Tutkielmani perusteella liikunnanopettajien itsearvioitu valmius puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista sekä koulun yhteisesti sovitut kiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinojen määrä kytkeytyvät myönteisesti viiteen liikunnanopettajien itsearvioimaan toiminnan osa-alueeseen. Nämä viisi osa-aluetta – kiusaamiseen puuttuminen, ilmapiiriin vaikuttaminen, kiusaamisesta keskustelu ja raportointi sekä käyttäytymissäännöt on todettu muissa tutkimuksissa tärkeiksi ja tehokkaiksi asioiksi kiusaamisen vähentämiseen tähtävissä toimissa (Black & Jackson 2007; Fleming ym. 2005; Luopa ym. 2008; Roland & Galloway 2002).

Rolandin ja Gallowayn (2002) tutkimus osoitti, että välitön puuttuminen ongelmatilanteisiin vähentää koulukiusaamista. Huono työilmapiiri on puolestaan yhteydessä kiusa-

tuksi joutumiseen ja muiden kiusaamiseen (Luopa ym. 2008, 35). Luokan ilmapiiriä parantamalla voidaan siis vähentää kiusaamista (Fleming ym. 2005). Ilmapiiriin vaikuttamisen merkitys korostui tässä tutkielmassa myös siinä, että suurin osa vastanneista liikunnanopettajista piti koulukiusaamisen ennaltaehkäisyn kannalta erittäin tärkeänä yhteishengen korostamista, erilaisuuden arvostamista ja toisten huomioonottamista. Lisäksi moni liikunnanopettaja koki myös kiusaamisesta keskustelun erittäin tärkeäksi kiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Kiusaamisesta oppilaiden kanssa keskustelevat opettajat ovatkin suuntautuneempia havaitsemaan kiusaamista (Marsh ym. 2004; Smith & Shu 2000). Keskustelulla voi pyrkiä vaikuttamaan oppilaiden asenteisiin kiusaamista kohtaan ja sitä kautta heidän käyttäytymiseensä (Hamarus 2008, 134–137; Salmivalli 2003, 55).

Se, että opettajat raportoivat kiusaamisesta rehtorille, luokanvalvojalle ja vanhemmille, on osa koko koulun ja kodin yhteistä koulukiusaamisen ennaltaehkäisytyötä. Osaltaan sen avulla koulukiusaamisilmiön laatua ja määrää pystytään kartoittamaan sekä lisäämään koulun ja kodin tietoisuutta kiusaamisesta (Olweus 2005). Säännöt ja rutiinit tuovat puolestansa turvallisuutta oppimisympäristöön ja käyttäytymissäännöilläkin on selvä yhteys koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn (Black & Jackson 2007; Olweus 2005; Roland & Galloway 2002). Tutkielmani tukee edellisten tutkimusten käsityksiä käyttäytymissääntöjen hyödyllisyydestä, koska vastanneet liikunnanopettajat kokivat käyttäytymissäännöt erittäin tärkeiksi kiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

Tutkielmani perusteella liikunnanopettajien itsearvioima valmius ja koulun yhteisesti sovittujen keinojen määrä ei kuitenkaan ollut yhteydessä koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn oppilaiden sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamalla. Tulosten erikoinen ristiriita on se, että vastanneista liikunnanopettajista yli puolet kuitenkin piti sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamista erittäin tärkeänä koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä. Aiemmat tutkimukset tukevat myös tätä käsitystä; koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä on oleellista vaikuttaa oppilaiden sosiaalisiin suhteisiin, koska kiusaaminen nivoutuu usein ryhmän sosiaalisiin normeihin ja odotuksiin (Hamarus & Kaikkonen 2008; Roland & Galloway 2002). Tutkielmani tulokset siitä, etteivät itsearvioitu valmius ja koulun yhteisesti sovittujen keinojen määrä ole yhteydessä sosiaalisiin suhteisiin vaikuttamiseen herättääkin kysymyksen, ovatko opettajat todella tietoisia koulukiusaamisen yleisestä nivoutumisesta oppilaiden välisiin sosiaalisiin suhteisiin.

Tutkielmani osoittaa selvästi myös, että koulukiusaamiseen puuttuminen ja ennaltaehkäisy oli sitä yleisempää, mitä vahvempi liikunnanopettajien itsearvioitu valmius oli. Itsearvioitu valmius puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista ei tulosten mukaan ollut kuitenkaan yhteydessä opettajan ikään, työkokemukseen, virkasuhteeseen, koulutukseen tai lisäkoulutukseen. Eipä ole siis ihme, että opettajat kaikissa ikäluokissa ovat raportoineet aiemmissä tutkimuksissa epävarmuutta koulukiusaamiseen puuttumisessa ja kaipasivat lisää koulutusta asian suhteen (Boulton 1997; Koulukiusaamiskysely 2007). Ryhmäkoko, koulun oppilasmäärä tai sijainti eivät olleet myöskään yhteydessä liikunnanopettajien itsearvioituun valmiuteen. Toisaalta aiempien tutkimusten mukaan ne eivät ole olleet yhteydessä myöskään koulukiusaamisen ilmenemiseen (Luopa ym. 2008, 35; Roland & Galloway 2002).

Sukupuoli ja koulun yhteisesti sovittujen keinojen runsaus sen sijaan selittivät yhdessä vajaan viidenneksen itsearvioitun valmiuden vaihtelusta. Oletettavasti koulun yhteisesti sovitut keinot antavat opettajille varmuutta ja hyviä neuvoja koulukiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn ja siten vahvistavat itsearvioitua valmiutta. Samalla tulos vahvistaa koulun yhteisten keinojen olemassaolon tärkeyttä. Havaitsemani miesten parempi itsearvioitu valmius saattaa selittyä vain miesten isommilla luuloilla omista kyvyistensä, koska Boultonin (1997) tutkimuksen mukaan mies- ja naisopettajien välillä ei kuitenkaan ole havaittu olevan eroa varmuudessa puuttua koulukiusaamiseen. Itsearvioitu valmius koostuu siis varmasti monista eri syistä sukupuolen ja koulun yhteisten keinojen ohella. Oletettavasti se on riippuvainen kouluympäristöstä, oppilaista ja siitä, kuinka opettajat henkilökohtaisesti kokevat erilaiset tilanteet. Liikunnanopettajien koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn kokemusten täydellinen selittäminen onkin varmasti hankalaa. Esimerkiksi Rolandin ja Gallowayn (2002) tutkimuksen mukaan koulukiusaaminen ei ole yhteydessä ryhmäkokoon, mutta vajaa puolet tutkielmani liikunnanopettajista koki kuitenkin, että ryhmäkokojen pienentäminen on erittäin tärkeää koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

Koulun yhteisesti sovitut koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinot eivät puolestansa olleet yhteydessä koulun sijaintiin, koulun kotikunnan asukasmäärään, kouluasteeseen tai koulun kokoon. Tulos oli hieman ristiriidassa aiempien tutkimusten kanssa (Rimpelä ym. 2008; Salmivalli & Poskiparta 2007). Eri tutkimustulosten ver-

taamiseen kannattaa kuitenkin suhtautua varauksella, koska kysymykset ja muuttajat ovat olleet hieman erilaisia. Suurin ero on se, että Rimpelä ym. (2008), Salmivalli ja Poskiparta (2007) ovat tutkimuksissaan eritelleet tarkemmin puuttumisen ja ennaltaehkäisyn kahdeksi eri muuttujaksi. Rimpelän ym. (2008) tutkimuksessa alakouluilla yhtenäinen käytäntö kiusaamisen puuttumisessa ja ennaltaehkäisyssä puuttui selvästi harvemmin suurissa, yli 50 000 asukkaan kunnissa ja suurissa, yli 300 oppilaan kouluissa. Myös läänien välillä oli eroja siten, että yhtenäinen käytäntö puuttui useammin Lapin ja Oulun läänissä kuin Etelä-Suomen läänissä. Salmivalli ja Poskiparta (2007) ovat saaneet myös hyvin samantapaisia tuloksia yläkoulujen osalta.

Tutkielman luotettavuus

Tutkielmani aineisto muodostui 186 Liiton jäsenrekisterissä olevan liikunnanopettajan täyttämästä kyselylomakkeesta. Vastausprosentti (19 %) oli kohtuullinen, joten näyte on suuntaan antava. Vastausprosenttia alensi varmasti se, että tein aineistonkeruun sähköisellä kyselylomakkeella, jonka Internet -osoite lähetettiin liikunnanopettajille sähköpostilla. Oletettavasti opettajille tulee paljon sähköposteja, joihin vastaaminen vie suuren osan oppituntien ulkopuolisesta työajasta. Siten sähköpostitse lähetetty opinnäytetyön kysely oli varmasti helppo sivuuttaa. Lisäksi Liiton jäsenrekisterin kautta liikunnanopettajille oli lähetetty juuri pari kuukautta aiemmin eräs toinen laitoksemme tutkimuskysely, mikä oletettavasti alensi vastausprosenttia. Kyselyni sivuuttamiseen vaikutti myös varmasti se, että lähetin kyselyni ensimmäisen kerran heti loppiaisien jälkeen, joten monen opettajan ajatukset saattoivat vielä olla joululomassa. Uskon myös, että mahdollisen toisen muistutuskyselyn lähettäminen olisi nostanut vastausmäärää, koska jo ensimmäisen muistutuksen jälkeen vastausmäärä nousi 116 %:lla. Hyvää näytteessä oli kuitenkin se, että niin miehet kuin naisetkin eri ikäluokista osallistuivat tutkimukseeni.

Tutkielman heikkoutena kohtuullisen vastausprosentin ohella oli se, etten pystynyt vaikuttamaan mitenkään vastaustilanteisiin, koska vastaaminen tapahtui Internetissä. Kyselylomakkeen alussa oli kirjallinen vastausohje ja siten kaikki tutkimukseen osallistujat saivat tasapuolisesti saman ohjeistuksen. En voinut kuitenkaan mitenkään varmistaa, että kaikki osallistujat ymmärsivät vastausohjeeni tai tulkitsivat kysymykseni niin kuin oletin. En pystynyt myöskään vaikuttamaan vastaustilanteen muihin mahdollisiin häiriötekijöihin tai edes siihen, kuka kyselyyn vastasi. MrInterview -ohjelmalla tehty kysely oli kuitenkin hyvin helppoa ja edullista lähettää suurellekin tutkimusjoukolle. Lisäksi

oletin, että liikunnanopettajat olisivat hyvin saavutettavissa sähköpostilla. Lisäksi tutkimustani tarkasteltaessa on huomioitava se, että kaikki keräämäni tieto perustuu liikunnanopettajien itsearvioihin. Tulokset olisivatkin oletettavasti aivan erilaiset, jos olisin kysynyt asioita oppilailta, koska aiempien tutkimusten mukaan opettajat arvioivat esimerkiksi koulukiusaamisen esiintyvyyden huomattavasti pienemmäksi kuin oppilaat (Rimpelä ym. 2008; Salmivalli & Poskiparta 2007, 127).

Suurin tutkielmani heikkous oli kuitenkin täysin uusi kehittämäni kyselylomake. Suunnittelin lomakkeen osiot aikaisempien tutkimustulosten valossa. Tein kyselyni mrInterview -ohjelmalla ja esitestauksen ohjelman testiversiolla. Esitestauksen päähuomio oli kysymysten ymmärrettävyydessä ja Internetissä vastaamisen toimivuudessa, eikä niinkään siinä, millaisia tuloksia voisin saada. Koulukiusaaminen on vanha ja monipuolisesti tutkittu ilmiö. Tutkielman luotettavuuden kannalta olisi ehkä ollut viisasta hyödyntää tutkimuksessani jo aiemmin käytettyjä ja hyväksi havaittuja mittareita. Nyt en esimerkiksi pystynyt vertaamaan kyselyni luotettavuustarkastelun tuloksia aiemmin tehtyjen tutkimusten tuloksiin, koska kyselylomakkeeni oli käytössä vasta ensimmäistä kertaa. Toisaalta tajusin tuloksia ja niiden luotettavuutta analysoidessani, kuinka iso prosessi toimivan mittarin kehittäminen onkaan.

Lopulta kyselylomakkeeni osoittautui kuitenkin toimivaksi ja luotettavaksi, vaikka se olikin vasta ensimmäistä kertaa käytössä. Analysoin tutkielmani sisällöllistä validiteettia pääakselifaktorianalyysin avulla. Koulukiusaamisen puuttumista ja ennaltaehkäisyä, liikunnanopettajien valmiutta ja koulun yhteisiä keinoja mittaavat osiot latautuivat vähintään .40 latauksilla oletusteni mukaisesti kahdeksalle eri faktorille. Muodostuneista kahdeksasta faktorista tein kahdeksan keskiarvoon perustuvaa summamuuttujaa, joiden reliabeliutta arvioin sisäisestä johdonmukaisuudesta kertovan Cronbachin alfan ja osioiden välisten Pearsonin korrelaatiokertoimien avulla. Eri summamuuttujien kaikki osiot korreloivat tilastollisesti merkitsevästi keskenään. Alfa-kertoimien vaihteluväli oli .56–.85, joten pidin tutkielmani summamuuttujia luotettavina. Huomattavaa on kuitenkin, että työni kuvailevat tulokset liikunnanopettajien asenteista ja käsityksistä koulukiusaamisesta perustuvat vain yksittäisiin kysymyksiin, joten niiden tuottamien tulosten luotettavuuteen onkin suhtauduttava varauksellisesti.

Tutkielmassani otin tarkasti huomioon tutkimukseen liittyvät eettiset näkökulmat. Osallistuminen oli vapaaehtoista ja jokainen vastanneista antoi osallistumissuostumuksensa sähköisesti. Samalla jokainen vastaaja oli tietoinen tutkimuksen tarkoituksesta ja tulosten raportointitavasta siten, ettei kenenkään osallistujan henkilöllisyys tai vastaukset ole tunnistettavissa. Lisäksi osallistumisen saattoi keskeyttää kesken kyselylomaketta, jolloin vastaukset eivät tallentuneet tietokantaan.

Tutkielman merkitys

Liikunnanopettajien itsearvioitujen valmiuksien ja koulun yhteisesti sovittujen keinojen yhteyttä koulukiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn ei ole tietääkseni ennen tutkittu. Tutkielmani toi uutta tietoa suomalaisten liikunnanopettajien asenteista koulukiusaamista kohtaan ja heidän valmiuttaan puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista selittävistä tekijöistä. Siten tutkielmani oleellisin merkitys on se, että se antaa uuden näkökulman tehostaa entisestään liikunnanopettajien toimintaa kiusaamisen vastaisessa toiminnassa. Liikunnanopettajien itsearvioimat valmiudet puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista kytkeytyivät myönteisesti liikunnanopettajien toiminnan useuteen koulukiusaamisen puuttumisessa ja ennaltaehkäisyssä. Käytännössä liikunnanopettajien koulukiusaamisen kohtaamisen valmiuksiin tulee kiinnittää huomiota, koska kuitenkin kouluterveyskyselyn mukaan kolmasosa oppilaista sanoi, ettei kiusaamiseen ole puututtu viimeisen lukuvuoden aikana (Luopa ym. 2008). Lisäksi noin kolmasosa oppilaista jättää kertomatta opettajalle koulukiusaamisesta (Kiusaamiskyselyt 2007; Smith & Shu 2000). Usein syynä voi olla pelko tilanteen pahenemisesta tai oletus, ettei opettaja puutu asiaan (Hamarus & Kaikkonen 2008; Kiusaamiskyselyt 2007).

Tulokseni tukivat samalla oleellisesti lainsäädännön velvoitteita, joiden mukaan koulun tulee laatia suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, koska mitä enemmän koululla oli yhteisesti sovittuja keinoja puuttua ja ennaltaehkäistä koulukiusaamista, sitä useammin liikunnanopettaja arvioi käyttävänsä koulukiusaamisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja. Koulun yhteiset koulukiusaamisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinot pitäisikin tehdä lakisääteisiksi ja niiden olemassaoloa pitäisi valvoa tarkasti. Jokaisen koulun tulisi täyttää velvollisuutensa koulun omien keinojen luomisesta. Nykyään tutkimusten mukaan 4 %:lla alakouluista ja 3 %:lla yläkouluista ei ollut lainkaan yhteistä käytäntöä koulukiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn (Rimpelä ym.2008, 91; Salmivalli & Poskiparta 2007).

Tutkielman aiheen tärkeydestä ja ajankohtaisuudesta kouluissa kertoo sekin, että 29 % vastanneista liikunnanopettajista antoi vapaaehtoisesti kyselylomakkeen lopussa palautetta työstäni. Suurin osa palautteesta oli hyvin kannustavaa ja painotti koulukiusaamisongelmaan puuttumista. Siten toivon työni avartavan opettajien käsityksiä koulukiusaamisesta ja sen ilmenemismuodoista, koska puuttumisen ja ennaltaehkäisyn lähtökohta on kuitenkin koulukiusaamisen havaitseminen. Eräs vastanneista liikunnanopettajista kiteytti asian hyvin kiittäessään kyselylomakkeen palautteessa siitä, että kysely ”herätti ajattelemaan asiaa uudesta näkökulmasta”. Samalla myös itse olen oppinut todella paljon koulukiusaamisesta tutkimusprosessini aikana. Rehellisesti sanoen en osannut aavistaakaan aloittaessani tutkimustani, kuinka laajasta, haitallisesta ja ajankoh- taiseista ilmiöstä on kyse. Työprosessini aikana uutisten otsikoihin onkin nousut monia järkyttäviä tapahtumia, joiden taustalla on ollut koulukiusaamista. Ennen kaikkea kuitenkin omat käsitykseni vahvistuivat siitä, että koulukiusaamiseen puuttuminen ja ennaltaehkäisy on kaiken vaivan arvoista. Kukaan ei ole kuitenkaan sanonut sen olevan helppoa tai yksinkertaista. Näiden neljän liikuntapedagogiikan opiskeluvuoden jälkeen voin todeta, etteivät opintoni ole sanottavasti lisänneet valmiuksiani kohdata koulukiusaamista. Siten uskon todella, että opettajat kaipaavat lisävarmuutta ja toimivia keinoja koulukiusaamisen kohtaamiseen. Yksinkertaisesti liian moni koululainen joutuu edelleen pelkäämään toisiaan.

Liikuntatuntien erilainen luonne ja toimintaympäristö verrattuna tavalliseen luokkaope- tukseen mahdollistavat koulukiusaamisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn liikunnan avulla. Liikuntatuntiin kuuluu yhdessä tekeminen, mikä harjoituttaa muun muassa oppi- laiden sosiaalisia vuorovaikutustaitoja. (Laker 2000, 84; Polvi & Telema 2000.) Samalla liikuntatunti valitettavasti antaa oppilaille monia uusia otollisia tilanteita kiusaamiselle. Tunneilla korostuu helposti huonot liikuntataidot ja poikkeava ulkonäkö, jotka ovat Räd- dyn (1999, 31–34) tutkielman mukaan syitä joutua kiusatuksi. Siten liikunnanopettajan tulee erityisesti olla valveutunut havaitsemaan kiusaamista ja pyrkiä opetusjärjestelyil- lään luomaan jokaiselle turvallinen oppimisympäristö.

Tutkielmani osoitti kuitenkin, että liikunnanopettajat sanovat tekevänsä oikeita asioita koulukiusaamisen suhteen, koska kaikki tutkielmani koulukiusaamiseen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn summamuuttajat (kiusaamiseen puuttuminen, ilmapiiriin vaikuttami-

nen, kiusaamisesta keskustelu, kiusaamisesta raportointi, sosiaaliin suhteisiin vaikuttaminen, käyttäytymissäännöt) ovat tärkeitä tekijöitä koulukiusaamisen vähentämiseen tähtäävissä ohjelmissa. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet yksiselitteisesti, että koulukiusaamista pystytään vähentämään tekemällä pitkäjänteisesti tutkimukseni esiintuomia koulukiusaamisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinoja. (Black & Jackson 2007; Sainio 2008; Salmivalli ym. 2005; Olweus 2005.) Opettajat ovat siis ratkaisevassa roolissa koulukiusaamisen vastaisessa toiminnassa. Siten olisi oleellista jatkossa tutkia vielä enemmän sitä, mitkä tekijät selittävät liikunnanopettajien itsearvioitua valmiutta. Selittäviin tekijöihin vaikuttamalla esimerkiksi liikunnanopettajien opinnoilla tai lisäkoulutuksella voitaisiin pyrkiä vahvistamaan ja parantamaan opettajien valmiuksia kohdata koulukiusaamista työssään.

Tutkielmassa olisi ollut mielenkiintoista samalla selvittää, oliko vastanneiden liikunnanopettajien joukossa rehtoreita ja kuinka heidän vastauksensa mahdollisesti eroaisivat opettajien vastauksista. Oletettavasti koulun yhteisten koulukiusaamisen ja ennaltaehkäisyn keinojen olemassaoloon vaikuttaa eniten kuitenkin koulun rehtori. On varmasti paljon kiinni siitä, miten rehtori itse suhtautuu koulukiusaamiseen ja kuinka tärkeänä hän pitää siihen puuttumista. Perusopetuslain (477/2003, 29§) mukaan koulujen tulee laatia toimintamalli koulukiusaamisen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn. Siten lopullinen vastuu koulun yhteisten keinojen kehittämisessä onkin rehtorilla. Koulun yhteisten koulukiusaamisen puuttumisen ja ennaltaehkäisyn keinojen tehokkuutta ja toimivuutta kouluissa tulisi jatkossa tutkia ja arvioida kriittisesti. Tehokas ja toimiva koulukiusaamiseen puuttuminen ja ennaltaehkäisy vaatiikin kouluilta ja opettajilta konkreettisia toimia oppilaiden hyväksi.

LÄHTEET

- Aunola, M. & Peltonen, R. 2002. Riemua, rimakauhua vai raakaa peliä? Koululiikuntakokemukset ja liikuntatunneilla tapahtuva kiusaaminen 6.-luokkalaisten silmin. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -työ.
- Björkqvist, K., Lagerpetz, K. M. J. & Kaukiainen, A. 1992. Do girls manipulate and boys fight? Teoksessa A. Kaukiainen (toim.) Social intelligence as a prerequisite of indirect aggression. Turun yliopiston julkaisuja 2003, 117–127.
- Black, S & Jackson, E. 2007. Using bullying incident density to evaluate the Olweus bullying prevention programme. *School Psychology International* 28 (5), 623–638.
- Boulton, M. 1997. Teachers views on bullying: Definitions, attitudes and ability to cope. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 223–233.
- Boulton, M., Trueman, M. & Flemington, I. 2002. School pupils` definitions of bullying, attitudes towards bullying, and tendencies to engage in bullying: age and sex differences. *Educational Studies* 28, 353-370.
- Boulton, M., Trueman, M. & Murray, L. 2008. Associations between peer victimization, fear of future victimization and disrupted concentration on class work among junior school pupils. *British Journal of Educational* 78, 473–489.
- Ellis, A. & Shute, R. 2007. Teacher responses to bullying in relation to moral orientation and seriousness of bullying. *British Journal of Educational Psychology* 77, 649–663.
- Endresen, I. & Olweus, D. 2005. Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 46 (5), 468–478.
- Fleming, C., Haggerty, K., Harachi, R., Catalano, T., Mazza, J. & Gruman, D. 2005. Do social and behavioral characteristics targeted by preventive interventions predict standardized test scores and grades? *Journal of School Health* 75, 342–349.
- Fox, C. & Boulton, M. 2005. The social skills problems of victims of bullying: Self, peer and teacher perceptions. *British Journal of Educational Psychology* 75, 313–328.
- Fox, C. & Boulton, M. 2006. Friendship as a moderator of the relationship between

- social skills problems and peer victimisation. *Aggressive Behavior* 32, 110–121.
- Frisèn, A., Jonsson, A-K. & Persson, C. 2007. Adolescents`persception of bullying: Who is the victim? Who is the bully? What can be done to stop bullying? *Adolescence* 42, 749–761.
- Fröjd, S., Kaltiala-Heino, R. & Marttunen, M. 2006. 9-luokkalaisten mielenterveys Tampereella ja Vantaalla, kaksivuotisseuranta. Pirkanmaan sairaanhoitopiiri. Tampere: Yliopistopaino. Viitattu 19.2.2009
<http://www.pshp.fi/default.aspx?contentid=977&contentlan=1>
- Hamarus, P. & Kaikkonen, P. 2008. School bullying as a creator of pupil peer pressure. *Educational Research* 50 (4), 333–345.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen. Huomaa, puutu, ehkäise. Hämeenlinna: Kirjapaja.
- Juvonen, J. & Gross, E. 2008. Extending the school grounds? –bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health* 78, 496- 505.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Rantanen, P. & Rimpelä, A. 1999. Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey. *British Medical Journal* 319, 348-351.
- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Rantanen, P. & Rimpelä, A. 2000. Bullying at school - an indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence* 23, 661–674
- Kaukiainen, A. 2002. Onko aggressio ja kiusaaminen aina sosiaalisen kompetenssin puutetta? *Psykologia* 81 (2), 93–99.
- Keränen, K. 2006. Koulukiusaaminen, sosiaaliset suhteet, minäkäsitys ja fyysiset ominaisuudet peruskoululaisilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu –työ.
- Kestilä, L., Koskinen, S., Kestilä, L., Suvisaari, J., Aalto-Setälä T. & Aro, H. 2007. Nuorten aikuisten psyykinen oireilu: riskitekijät ja terveystalvelujen käyttö. *Suomen Lääkärilehti* 43 (62), 3979–3986.
- Kiusaamiskyselyt. 2007. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Viitattu 28.1.2009
<http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaaminen/kyselyt/>
- Koivisto, M. 1999. Koulujen mahdollisuudet vähentää ja ehkäistä kiusaamista: seurantalutkimus koulukiusaamisesta Kempeleen peruskouluissa vuosina 1990–1998. Oulu: Oulun yliopistopaino.

- Lahtinen, M., Lankinen, T. & Sulonen, A. 2006. Koulutuksen lainsäädäntö käytännössä. Helsinki: Tietosanoma.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisessa verkostoissa. Keuruu: Otava.
- Laker, A. 2000. Beyond the boundaries of physical education: educating young people for citizenship & social responsibility. London: Falmer Press.
- Lapsen oikeuksien sopimus. 1989. Yhdistyneet kansakunnat. Yleiskokous 20.11.1989. Viitattu 11.3.2009
http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_sopimus
- Lintunen, T. & Kuusela, M. 2009. Vuorovaikutuksen edistäminen liikuntaryhmässä. Teoksessa E. Rovio, T. Lintunen & O. Salmi (toim.) Ryhmäilmiöt liikunnassa. Liikuntatieteellinen Seuran julkaisu nro 163. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 179–207.
- Luopa, P., Pietikäinen, M. & Jokela, J. 2006. Nuorten elinolot, koulutyö, terveys ja terveystottumukset 1996–2005. Stakes. Kouluterveyskysely 2005. Helsinki: Valopaino.
- Luopa, P., Pietikäinen, M. & Jokela, J. 2008. Koulukiusaaminen peruskoulun yläluokilla 2000–2007. Opetusministeriön julkaisuja, 7.
- Läntinen, T. 1994. Syvälle sydämeen sattuu. Viitattu 18.3.2009
<http://lirama.net/song/107400>
- Ma, X. 2001. Bullying and being bullied: To what extent are bullies also victims? American Educational Research Journal, 38, 351-370.
- Macklem, G. 2003. Bullying and teasing: social power in children`s groups. New York: Plenum Publishers.
- Marsh, H., Parada, R., Craven, R. & Finger, L. 2004. In the looking glass: A reciprocal effects model elucidating the complex nature of bullying, psychological determinants, and the central role of self-concept. Teoksessa C. Sanders & G. Phye (toim.) Bullying Implications for the Classroom. Educational Psychology Series. Academic Press, 63–106.
- Marvaila, P. 1995. Koulukiusaaminen ja liikunta yläasteikäisten keskuudessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -työ.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.
- Nicolaide, S., Toda, Y. & Smith, P. K. 2002. Knowledge and attitudes about school bullying in trainee teachers. British Journal of Educational Psychology

72, 105–118.

Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Keuruu: Otava.

Olweus, D. 2003. A profile of bullying. *Educational Leadership* 60 (6), 12–17.

Olweus, D. 2005. A useful evaluation design and effects of the Olweus Bullying Prevention Program. *Psychology, Crime & Law* 11 (4), 389–402.

Opetusalan eettinen neuvottelukunta. 2004. Kannanotto. Koulukiusaamisen ehkäiseminen ja kiusaamistapauksiin puuttuminen. Viitattu 18.3.2009

http://www.oaj.fi/portal/page?_pageid=515,447838&_dad=portal&_schema=PORTAL

Opetushallitus. 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Vammala: Kirjapaino. Viitattu 17.3.2008

http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf.

Orpinas, P. & Horne, A. M. 2002. Bullying prevention. Creating a positive school climate and developing social competence. American Psychological Association. Washington, DC.

Penttinen, S. 2006. Kiusaaminen koulussa ja liikuntatunnilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu –työ.

Perusopetuslaki. 477/2003, 29§. Viitattu 17.3.2008

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perusopetus>.

Peterson, R. & Skiba, R. 2001. Creating school climates that prevent school violence. *Clearing House*, 74, 155-163.

Pikas, A. 1990. Irti kouluväkivallasta. Imatra: Weilin + Göös.

Polvi, S. & Telama, R. 2000. The use of cooperative learning as a social engancer in physical education. *Scandinavian Journal of Educational Research* 44, 105–115.

Rimpelä, M., Kuusela, J., Rigoff, A-M., Saaristo, V. & Wiss, K. 2008. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – peruseräraportti kyselystä 1.-6. vuosiluokkien kouluille. Opetushallitus ja Stakes. Vammala: Kirjapaino, 88–95.

Raskauskas, J. & Stoltz A. 2007. Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology* 43, 564–575.

Roland, E. & Galloway, D. 2002. Classroom influence on bullying. *Educational Research* 44 (3), 299–312.

- Rovio, E. 2009. Tiimityöskentelyn kehittäminen. Teoksessa E. Rovio, T. Lintunen & O. Salmi (toim.) Ryhmäilmiöt liikunnassa. Liikuntatieteellinen Seuran julkaisu nro 163. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 213–232.
- Rovio, E. & Saaranen-Kauppinen, A. 2009. Ryhmädynamiikka ja ryhmän suhdejärjestelmät. Teoksessa E. Rovio, T. Lintunen & O. Salmi (toim.) Ryhmäilmiöt liikunnassa. Liikuntatieteellinen Seuran julkaisu nro 163. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, 59–85.
- Räty, T. 1999. Koulukiusaaminen liikuntatunneilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu –työ.
- Sainio, M. 2008. Katsaus koulukiusaamiseen yläluokilla: KiVa Koulu -hankkeen selvitys keväällä 2008. Helsinki: Kouluterveyspäivät 26–27.8.2008.
- Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Tampere: Tammer-Paino.
- Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Juva: PS –kustannus.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu: Otava.
- Salmivalli, C. Kaukiainen, A. & Voeten, M. 2005. Anti-bullying intervention: Implementation and outcome. *British Journal of Educational Psychology* 75, 465-487.
- Salmivalli, C. & Poskiparta, E. 2007. Kiusaaminen. Teoksessa M. Rimpelä., A-M. Rigoff., J. Kuusela. & H. Peltonen (toim.) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – peruseräraportti kyselystä 7.-9. vuosiluokkien kouluille. Opetushallitus ja Stakes. Vammala: Kirjapaino, 122–131.
- Salmivalli, C. & Voeten, M. 2004. Connections between attitudes, group norms and behaviour in bullying situations. *International Journal of Behavioral Development* 28, 246-358.
- Slonje, R. & Smith, P. K. 2008. Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology* 49, 147–154.
- Smith, P. K., Mahdari, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S. & Tippett, N. 2008. Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 49, 376–385.
- Smith, P. K. & Shu, S. 2000. What good schools can do about bullying: findings from a survey in english schools after a decade of research and action. *Childhood* 7 (2), 193–212.
- Solberg, M., Olweus, D. & Endresen, I. 2007. Bullies and victims at school: Are they

- the same pupils? *British Journal of Educational Psychology* 77, 441–464.
- Sutton, J. & Smith, P.K. 1999. Bullying as a group process: An adaptation of the participant role approach. *Aggressive Behavior* 25, 97-111.
- Teräsahjo, T. & Salmivalli, C. 2003. "She is not actually bullied." The discourse of harassment in student groups. *Aggressive Behavior* 29, 134–154.
- Välilä, R. 2004. Nuorten itsearvioitu terveys ja toistuva oireilu 1984–2002. 2004. Teoksessa L. Kannas (toim.) *Koululaisten terveys ja terveystietoisuus - tutkiminen muutoksessa, WHO-koululaistutkimus 20 vuotta. Terveystietoisuuden edistämisen tutkimuskeskus. Jyväskylän yliopisto.*
- Wolke, D., Woods, S., Stanford, K. & Schulz, H. 2001. Bullying and victimization of primary school children in England and Germany: Prevalence and school factors. *British Journal of Psychology* 92, 673-696.

LIITTEET

Liite 1. Sähköposti liikunnanopettajille

HYVÄ LIIKUNNANOPETTAJA

Opiskelen liikunnanopettajaksi Jyväskylän yliopistossa ja teen opinnäytetyötäni liikunnanopettajien asenteista ja koetuista valmiuksista puuttua ja ennaltaehkäistä koulu- kiusaamista liikuntatunnilla. Kutsun sinut, työssä olevan liikunnanopettajan, osallistumaan sähköisesti tehtävään kyselytutkimukseeni.

Antamasi vastaukset ovat ehdottoman luottamuksellisia ja ne jäävät vain minun ja tutkielmani ohjaajan käyttöön. Keräämäni tieto käsitellään tilastollisin menetelmin numeraalisesti ja tulokset raportoidaan siten, etteivät kenenkään yksittäisen vastaajan tiedot ole tunnistettavissa.

Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoista. Pyydän osoittamaan suostumuksesi tutkimukseen sähköisen kyselylomakkeen alussa.

Vastaathan viimeistään perjantaina 23. päivä. Kyselylomakkeen täyttäminen kestää noin 10-15min. Pääset siirtymään kyselylomakkeeseen seuraavasta linkistä.

[http://MRINTERVIEW.AD.JYU.FI/mrIWeb/mrIWeb.dll?I.Project=LIKUNNANOPE
TTAJ](http://MRINTERVIEW.AD.JYU.FI/mrIWeb/mrIWeb.dll?I.Project=LIKUNNANOPE
TTAJ)

Kiitos tutkimukseen osallistumisestasi - jokainen saamani vastaus on tärkeä!

Ystävällisin terveisin,

Jenni Korhonen

Liik.pedagogiikan opiskelija

Liikuntatieteiden laitos

jemakorh@jyu.fi

Marja Kokkonen

PsT, lehtori

Liikuntatieteiden laitos

marja.t.kokkonen@jyu.fi

Liite 2. Koulukiusaamiskysely

Ole hyvä ja vastaa kysymyksiin valitsemalla sopivin vaihtoehto tai kirjoittamalla vastaus sille osoitettuun paikkaan. Mieti asioita **LIIKUNTATUNNIN** kannalta. Etene riva-
kasti takertumatta yksityiskohtiin. Tarkoitin koulukiusaamisella kyselytutkimuksessani
yhteen tai useampaan oppilaaseen toistuvasti kohdistuvaa tietoista kielteistä käyttäyty-
mistä. Lähtökohtaisesti yksi tai useampi ihminen kiusaa kohdetta systemaattisesti ja
toistuvasti. Kiusaaminen edellyttää aina osapuolten voimasuhteiden epätasapainoa.

Haluan osallistua Liikunnanopettajien asenteet ja koetut valmiudet puuttua ja ennalta-
ehkäistä koulukiusaamista -opinnäytetyön kyselytutkimukseen. Olen tietoinen siitä, että
osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin keskeyttää osallistumiseni milloin tahansa.
Ymmärrän samalla, että antamani vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eikä tutki-
muksen tekijä luovuta henkilökohtaisia vastauksiani kenellekään ulkopuoliselle. Tulok-
set raportoidaan siten, etteivät henkilötietoni ole niistä tunnistettavissa.

Kyllä

TAUSTATIEDOT:

Sukupuolesi

Nainen

Mies

Ikäsi

Missä läänissä koulusi sijaitsee?

Lapin läänissä

Oulun läänissä

Länsi-Suomen läänissä

Itä-Suomen läänissä

Etelä-Suomen läänissä

Kuinka monta asukasta on kunnassa, jossa koulu sijaitsee?

- Alle 10 000 asukasta
- 10 000- 50 000
- 50 000-100 000
- Yli 100 000 asukasta

Millä kouluasteella opetat liikuntaa?

- Alakoulu
- Yläkoulu
- Lukio
- Yläkoulu ja lukio
- Ammattikoulu

Kuinka monta oppilasta koulussasi on?**Kuinka monta vuotta olet työskennellyt liikunnanopettajana?****Kuinka monta vuotta olet työskennellyt nykyisessä työpaikassasi?****Mikä on nykyinen virkasuhteesi?**

- Vakituinen
- Sijainen
- Muu, mikä?

Mikä sinun koulutuksesi on?

- LitM
- Jokin muu, mikä?
- Olen vielä opiskelija

Oletko osallistunut täydennyskoulutukseen?

- En
- Kyllä, mihin?

Kuinka suuret oppilasryhmät sinulla on keskimäärin liikuntatunneilla?

- Alle 15 oppilasta
- 15-20
- 20-25
- 25-30
- Yli 30 oppilasta

Valitse mielestäsi sopivin vaihtoehto.

	Ei lain- kaan	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon
Missä määrin liikuntatunneillani on esiintynyt koulukiusaamista?	☐	☐	☐	☐	☐

Missä määrin olet samaa mieltä seuraavien väittämien kanssa?

	Täysin eri miel- tä	Lähes eri mieltä	Jonkin verran sa- maa mieltä	Lähes samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Jokainen kiusaamistapaus on liikaa.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaaminen ei ole yhteiskunnallisesti merkittävä asia.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaamisella ei ole negatiivista vaikutusta oppimisympäristöön.	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusattu on itse syyllinen tilanteeseensa.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaamista on aina ollut ja sitä tulee aina olemaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaamisella voi olla kauaskantoisia seurauksia niin kiusatulle kuin kiusaajallekin.	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusaamisen suhteen ei tarvitse olla	☐	☐	☐	☐	☐

nollatoleranssia.

Kiusaaminen on vain kiusaajan ja kiusatun välinen asia.	☐	☐	☐	☐	☐
Kiusatun oppilaan koulunvaihto ei ole ratkaisu kiusaamisongelmaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaamisesta on tehty aivan liian iso asia tiedotusvälineissä.	☐	☐	☐	☐	☐
On minun asiani puuttua koulukiusaamiseen.	☐	☐	☐	☐	☐

Missä määrin olet samaa mieltä seuraavien väittämien kanssa?

	Täysin eri mieltä	Lähes eri mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Lähes samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Tunnen avuttomuutta koulukiusaamistapauksia kohtaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaamiseen tarvitsee puuttua.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaamiseen puuttuminen kuuluu vain luokanvalvojalle.	☐	☐	☐	☐	☐
Minulla on kunnolla aikaa puuttua koulukiusaamistilanteisiin.	☐	☐	☐	☐	☐
Oppilaiden välisten koulukiusaamistapausten selvittely on kotien ja vanhempien vastuulla.	☐	☐	☐	☐	☐
On helpompaa ummistaa silmänsä kiusaamiselta kuin puuttua siihen.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaamiseen puuttuminen ei ole vain koulun vastuulla.	☐	☐	☐	☐	☐
Vain oppilashuoltoryhmä on vastuussa koulukiusaamiseen puuttumisesta.	☐	☐	☐	☐	☐
Voin vaikuttaa omalla toiminnallani siihen, esiintyykö koulukiusaamista.	☐	☐	☐	☐	☐
Koulukiusaamisen ennaltaehkäisy on hyödytöntä.	☐	☐	☐	☐	☐
En voi ennaltaehkäistä koulukiusaamista.	☐	☐	☐	☐	☐

Täysin
tehotto-

Melko
tehotto-

Jonkin ver-
ran tehok-

Melko
tehok-

Erittäin
tehokkaasti

	masti	masti	kaasti	kaasti	
Kuinka tehokkaasti osaat ennaltaehkäistä koulukiusaamista?	☐	☐	☐	☐	☐
Kuinka tehokkaasti osaat puuttua koulukiusaamiseen?	☐	☐	☐	☐	☐

Valitse kysymyksiin mielestäsi sopivin vaihtoehto.

	Ei/en lainkaan	Melko vähän	Jonkin verran	Melko paljon	Erittäin paljon
Kuinka paljon koulullanne on yhteisesti sovittuja keinoja koulukiusaamiseen puuttumiseen?	☐	☐	☐	☐	☐
Kuinka paljon sinulla on tietoa ja taitoa ennaltaehkäistä koulukiusaamistilanteita?	☐	☐	☐	☐	☐
Kuinka paljon koulullanne on yhteisesti sovittuja keinoja koulukiusaamisen ennaltaehkäisyyn?	☐	☐	☐	☐	☐
Missä määrin olet onnistunut ennaltaehkäisemään koulukiusaamista?	☐	☐	☐	☐	☐
Kuinka paljon sinulla on tietoa ja taitoa kohdata ja selvittää koulukiusaamistilanteita?	☐	☐	☐	☐	☐

	Erittäin huonosti	Melko huonosti	Jonkin ver- ran helposti	Melko helposti	Erittäin helposti
Kuinka helposti havaitset ja tunnistat koulukiusaamisen?	☐	☐	☐	☐	☐

Kuinka usein toimit seuraavien väittämien tavoin?

	En kos- kaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
Puutun koulukiusaamistilanteisiin heti.	☐	☐	☐	☐	☐
Otan yhteyttä asianosaisten vanhempiin.	☐	☐	☐	☐	☐
Jätän raporttoimatta koulukiusaamisesta oppilaiden luokanvalvojalle.	☐	☐	☐	☐	☐

Otan tarvittaessa yhteyttä oppilashuoltoryhmään.	☐	☐	☐	☐	☐
Selvitän kiusaamistilanteeseen johtaneet syyt.	☐	☐	☐	☐	☐
Seuraan koulukiusaamistilanteen kehittymistä jatkossa.	☐	☐	☐	☐	☐
Tuen kiusattua oppilasta.	☐	☐	☐	☐	☐
Jätän raportoimatta koulukiusaamisesta rehtorille.	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelen asiasta koulukiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐
Tuen oppilaiden sosiaalisten suhteiden tasapainoista kehittymistä ryhmässä, esim. en yleensä anna oppilaiden itse valita pelijoukkueita.	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelen oppilaiden kanssa tuntien tavoitteista ja merkityksistä.	☐	☐	☐	☐	☐
Kannustan oppilaita ilmaisemaan itseään selvästi.	☐	☐	☐	☐	☐
Pidän kiinni siitä, että tunneillani noudatetaan luotuja sääntöjä.	☐	☐	☐	☐	☐
Kirjaan ylös tapahtumien kulun, miten puutun ja toimin kiusaamistapauksen suhteen.	☐	☐	☐	☐	☐

Kuinka usein toimit seuraavien väittämien tavoin?

	En koskaan	Harvoin	Joskus	Usein	Aina
Kehotan oppilaita kannustamaan luokkatovereita.	☐	☐	☐	☐	☐
Tuen oppilaiden ystävyysuhteiden muodostumista, esim. erilaisilla pari- ja ryhmätyöskentelymuodoilla.	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelen oppilaiden kanssa koulukiusaamisesta ja siitä, mitä se on.	☐	☐	☐	☐	☐
Pyrin luomaan tunneille turvallisen ilmapiirin.	☐	☐	☐	☐	☐
Oppilaat saavat osallistua yhteisten sääntöjen luomiseen.	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntatunneillani on selkeät kiusaamisen vastaiset säännöt.	☐	☐	☐	☐	☐
Yritän saada oppilaat tietoisiksi heidän omasta toiminnastaan kiusaamistilanteessa kertomalla heille kiusaamisen ryhmämekanismeista.	☐	☐	☐	☐	☐
Pyrin vaikuttamaan oppilaiden asenteisiin koulukiusaamisen vähentämiseksi keskustelemalla asiasta.	☐	☐	☐	☐	☐
Liikuntatunneillani on selvät rangaistukset kiusaamisesta.	☐	☐	☐	☐	☐
Pyrin vaikuttamaan luokan sosiaalisiin suhteisiin	☐	☐	☐	☐	☐

erilaisin pedagogisin ratkaisuin, esim. vaihtelemalla työskentelypareja.

Yritän ymmärtää oppilaitani.

Kuinka tärkeänä koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä pidät seuraavia asioita?

	En lain- kaan tär- keänä	En kovin tärkeänä	Jonkin verran tärkeänä	Melko tärkeänä	Erittäin tärkeänä
Opetusryhmien pienentäminen.	☐	☐	☐	☐	☐
Johdonmukaiset käyttäytymis- säännöt.	☐	☐	☐	☐	☐
Toisten huomioonottaminen oppilaiden välisissä vuorovaiku- tustilanteissa.	☐	☐	☐	☐	☐
Rangaistukset kiusaamisesta.	☐	☐	☐	☐	☐
Opettajan asenne koulukiusaa- mista kohtaan.	☐	☐	☐	☐	☐
Erilaisuuden arvostaminen oppi- laiden keskuudessa.	☐	☐	☐	☐	☐
Ryhmän sosiaalisiin suhteisiin vaikuttaminen.	☐	☐	☐	☐	☐
Opettajan oma tahto kitkeä kou- lukiusaaminen pois.	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteishegen korostaminen.	☐	☐	☐	☐	☐
Oppilaiden kanssa kiusaamisesta keskusteleminen.	☐	☐	☐	☐	☐

Halutessasi voit kommentoida kyselyä.